

સુધરેલી રીત સુજળ.
વર્નાકુલર ટેકર બુક્સ સીવિઝન કમિટિયે
તૈયાર કરેલી છે

શ્રી યોગીના અર્થ.

કિંમત ચાર આના.

કાનનાના સવજીવી, કાનના સવજલ: પાનના સાર,
ભૂમિજના સવજલ: અથવા શબ્દો: તિડાકરો: (ફિલ)

રચનાર-મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો.
રચનારનું ઠેકાણું-શાહપોર-મુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા-C. M. Shah.
પ્રસિદ્ધ દરવાનું ઠેકાણું-શાહપોર-મુરત.

આ પુસ્તક સને ૧૮૯૭ ના ૨૫ મા આકટ
સુજળ રજીસ્ટર કરાવ્યું છે.

છાપનાર-નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.
છાપવાનું ઠેકાણું-શંકર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ ચઉટાના પુલપર-મુરત
સને ૧૯૧૮

શુન

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમ રાદ
ગુજરાતી કીર્તીશાસ્ત્ર-સંગ્રહ
૭૬૪

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૬૪૬

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ શ્રી ૨૦૫૪૧૧, ૨૫

વિષય મધ્યક્રમ : ૮૪૩ : ૬ - ૨૫

આનાની ધાત.

૪ - રૂ.	૦૧
૮ - રૂ.	૦૧૧
૧૨ - રૂ.	૦૧૧૧
૧૬ - રૂ.	૧)
૨૦ - રૂ.	૧૧
૨૪ - રૂ.	૧૧૧
૨૮ - રૂ.	૧૧૧
૩૨ - રૂ.	૨)
૩૬ - રૂ.	૨૧
૪૦ - રૂ.	૨૧૧
૪૪ - રૂ.	૨૧૧૧
૪૮ - રૂ.	૩)
૫૨ - રૂ.	૩૧
૫૬ - રૂ.	૩૧૧
૬૦ - રૂ.	૩૧૧૧
૬૪ - રૂ.	૪)
૬૮ - રૂ.	૪૧
૭૨ - રૂ.	૪૧૧
૭૬ - રૂ.	૪૧૧૧
૮૦ - રૂ.	૫)
૮૪ - રૂ.	૫૧
૮૮ - રૂ.	૫૧૧

૯૨ - રૂ.	૫૧૧૧
૯૬ - રૂ.	૬)
૧૦૦ - રૂ.	૬૧
૪૦૦ - રૂ.	૨૫)
૮૦૦ - રૂ.	૫૦)
૧૦ - રૂ.	૦૧૧
૨૦ - રૂ.	૧૧
૩૦ - રૂ.	૧૧૧
૪૦ - રૂ.	૨૧૧
૫૦ - રૂ.	૩)
૬૦ - રૂ.	૩૧૧
૭૦ - રૂ.	૪૧
૮૦ - રૂ.	૫)
૯૦ - રૂ.	૫૧૧
૧૦૦ - રૂ.	૬૧
૧૦૦૦ - રૂ.	૬૨૧૧

૧૬ - રૂ.	૧)
૩૨ - રૂ.	૨)
૪૮ - રૂ.	૩)
૬૪ - રૂ.	૪)
૮૦ - રૂ.	૫)
૯૬ - રૂ.	૬)

૧૧૨ - રૂ.	૭)
૧૨૮ - રૂ.	૮)
૧૪૪ - રૂ.	૯)
૧૬૦ - રૂ.	૧૦)
૧૭૬ - રૂ.	૧૧)
૧૯૨ - રૂ.	૧૨)
૨૦૮ - રૂ.	૧૩)
૨૨૪ - રૂ.	૧૪)
૨૪૦ - રૂ.	૧૫)
૨૫૬ - રૂ.	૧૬)
૨૭૨ - રૂ.	૧૭)
૨૮૮ - રૂ.	૧૮)
૩૦૪ - રૂ.	૧૯)
૩૨૦ - રૂ.	૨૦)

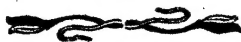
સુરત જિલ્લાનો નકશો ૦-૩-૦
 સુરત જિલ્લાનો "ભૂગોળ
 શિક્ષક" બે આગી.
 ઉચ્ચેશન શિક્ષક સામ્રા. ૩.
 બે આગી.

૩ પીઝ્યાભારની ધાત.

	શેર	અધોળ	૩૧. ભાર	શેર	અધોળ
			૨૦	૦	૮
૧	૩. ભાર.	૦)૦	૨૧	૦ ૦	૮
૨	"	૦)~	૨૨	૦ ~	૯
૩	"	૦)~	૨૩	૦ ~	૯
૫	"	૦)=	૨૫	૦ =	૧૦
૬	"	૦)=	૨૬	૦ =	૧૦
૭	"	૦)=	૨૭	૦ =	૧૧
૮	"	૦)=	૨૮	૦ =	૧૧
૧૦	"	૦ શેર અથવા ૪	૩૦	૦	૧૨
૧૧	"	૦ ૦	૩૧	૦ ૦	૧૨
૧૨	"	૦ ~	૩૨	૦ ~	૧૩
૧૩	"	૦ ~	૩૩	૦ ~	૧૩
૧૫	"	૦ =	૩૫	૦ =	૧૪
૧૬	"	૦ =	૩૬	૦ =	૧૪
૧૭	"	૦ =	૩૭	૦ =	૧૫
૧૮	"	૦ =	૩૮	૦ =	૧૫
			૪૦	૧	૧૬

પદાર્થ પાઠ ધોરણ ૧ લા માટે ત્રણ આના.

પદાર્થ પાઠ ધોરણ ૨ બ માટે પાંચ આના.

ત્રીજી ચોપડીનો "ડિક્ટેશન શિક્ષક" બે આના.

જીવિયોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧.

બાળપોથી=નાનાં છોક-
રાંને બાળવાની ચોપડી
આનંદ=ખુશી
હોશિયારી=ખબરદારી
અધિકારી=ઉપરી
વર્ણન=વિગતવાર કહેવું
તે; ખ્યાન
તોળવા=જોખવા; તોકવા
પોપડીઉં=ઉપલકીઉં;
સમજ વગરનું
જુની ચોપડી=પાછળી
ચોપડી; બીજી, પહેલી,
બાળપોથી
મૂળાક્ષર=સ્વર અને
વ્યંજન
બારાખડી=પદ
રમુજી=ગમત આપનારી
લાભ=ફાયદો
જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર
શાન=સમજ; જ્ઞાન

જોગ=લાયક
કડીકત=વાત
નરસ=સારી; મનને
પસંદ પડે એવી
હમગથી=હોંસથી
ચિત્રો=ચિત્રામણુ; છબી
વાક્ય=એક અથવા વ-
ધારે શબ્દો મળીને
મનમાં ધારેલો વિચાર
જેથી પુરો જાણાય
તે
વાર્તા=વાત
બોધ=શિક્ષામણુ
બારાક=ઝીણી
મુકાબલો=સરખામણી
ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
માહિતી=ખબર
રસીલી=ગમત ભરેલી
સંબંધી=રિષે; આપત
સાદી=સહેલી
નમુના=નકલ

નજર કરો=ધ્યાન
આપો; વિચારો
નામાન્ય=રોજ વપરા-
શમાં આવતી
સોદો=માથ; ચીજ
છેતરાશો=ડગાશો
ધ્યાન=ચિત્ત; મન
ખાતરી=ભરોસો
ઉતાવળે આંખા ન પા-
કે=ધણી ઝડપ કર-
વાથી કામ થાય નહિ.

સાર.

૧) લખવામાં ઉતાવળ
કરવી નહિ.
૨) જે વાત વાંચવામાં
આવે તે ખરી છે કે
ખોટી તેની જાત જા-
ણીતી મેળવવી.

પાઠ ૨.

લાખ ૧.

સિવાય=વગર

આત્માગુણી=આત્માબોધ

જુના=પહેલાંના

પ્રમણે=મુજબ

લિપિ=ભાષા

પડિતો=વિદ્વાન; ધણુ

બણેલા

માયુ=ઉપલોભાગ

અંક=આંકડા

અનુસ્વાર=મીડું

ધોરણુ=નિયમ; રીત

વિસગ=કંઈક હકારનો

હચાર થાય એવું

ચિહ્ન; અક્ષરની જોડે

એ ગીડા મુકવાં તે.

પાઠ ૨.

ભાગ ૨.

અશુકલું=અષ્ટતુ

વિદ્યાબ્યાસ=બણવું તે

નીપજે=થાય

લહીઓ=સારા અક્ષરનો

લખનાર

લપટાવું=ફાટાઈ પડવું

લાલચ=લેખ

નર્થા=રોગ વગરના

ઠાઠ=ડોળ; ભપકો

જાતે=પોતે

શ્રદ્ધા=ભરોસો; વિશ્વાસ

ઉદાગી=મહેનત

એન=સુખ; નિરાંત

ફક્કડ=સહેલાણી; છેલ

ખાલી=નકામો; ફેકટ

અસલ=અગાઉ

ઝાઝો=ધણે

મેળવી=સરખાવી

પાઠ ૩.

ટકું=નાનો ઘોડો

હડહડતો=પૂરેપૂરો

કળિયુગ ખરાબ વખત

દર-છેટ

મૂમ=હાક

ખુદ્ધિ=અફલ

શરમાઈ=લજવાઈ

આવક=જૈનધર્મ માનનાર

મેળો=તમાસો

ખભે=ખાધે

તોફાન=મસ્તી

ખજર=હાથ; ચાકું

દોરે=લગામ પકડીને

આગળ ચાલે

છતે=છે

ફરી ગઈ=જતી રહી

ખરેખપોરે=મધ્યાન કાળે

રાખના કુંવર જેવા=

કોમળ

લિંડાડે=ચલાવે

ખયુપાન=ધરડો; વૃદ્ધ

જંસળધ=જેરથી

મંધ જત્રાગુઓનુ ટોળાં

ઘાતકી=દયા વગરનો,

નિર્દય

ભાર=વજન; જોતંત

વીખરાઈ જશે=અજ

વાઈ જશે

વખતસર=ખરાબ વ-

ખતે

પૂલ=નદી કે ખાડી પ-

રથી જવા આવવાને

માટે ખાંધેલો રસ્તો

શીક મોઢે=વીલે મોઢે;

દીલખીર ચહેરે

પરતાયા=દીલખીર થયા

સલાહ=વિચાર

દશા=હાલ; હાલત;

સ્થિતિ

સાર.

‘આપ બુદ્ધિએ જય
જયકાર, પરબુદ્ધિએ પ્ર-
લયકાર’ માટે આપણી
પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે
ચાલવું પણ આપણી
બુદ્ધિ ખરે રસ્તે દોરવે
છે કે ખોટું તેનો વિ-
ચાર કરવો.

પાઠ ૪.

નરસિંહચૈદશ=વૈશાખ
સૂદ ચૈદશ

ભંડાર=ખજાનો

વાણીથી=મોલથી

પેદા=કિતપત્ર

માઠું=ખોટું

સ્ત્રીપુરુષ=ધણી ધણી

આણી

હાશ્વરભક્તિ=હાશ્વરનું

લગન

ગાળતાં=ગુમાવતાં;

કાઠતાં

રૂપ=દેખાવ; શોભા;

ખૂબસુરતી

ગુજરી ગયા=મરી ગયા

કિછેરવા=મોટા કરવા

મા પર આવી પડયું=

માને માથે પડયું

સ્વભાવ=ખાસીયત

સલાહ=વિચાર

મદદ કરે=આસરો આપે

અસર=લાગણી

પરગણુ=પારકાના પર

ઉપકાર કરનાર

નીવડપો=નીકળ્યો

અભ્યાસ=મહાવરો;

મંડ્યા રહેવું તે

શિક્ષક=મહેનાજી; ગુરુ

માનીતો=બહાલો; પ્યારો

નાનીમોટી=સહેલીઅધરી

આખત=વિષય

ઈચ્છે=ચાહે

સાંઠ=આખલો; જોધો

પછાડી=પટકી; અદાણી

ધાર=રેલો

ખડખડ હસવા લાગ્યા=

મસ્કરી કરવા લાગ્યા

અંતઃકરણ=મન; દીલ

એકદમ=ઓર્થાંતી

ફૂટા=માથે બાંધવાનું

લુગડું

પાટો=લુગડાનો ચીરો

ધા=જખમ

વખાણુ=સાઈ કહેવું તે

જીવનો ધેર આવત નહિ

=મરી જતે

ખરચો નહિ=ગયો નહિ

વૈદ=દેશી દાકતર

શુદ્ધિ=ભાન

આશ્ચર્ય=નવાઈ

પરગણુપણું=પરોપકાર;

પારકાનું બહું કરવા

નો ગુણ

પાઠ ૫.

ઉંમર=વરસ

ગુજરાન=ભરણપોષણ

પ્રીતિ=હેત; પ્યાર

દયાથી ઉભરાઈ આવ્યું=

ધણીજ દયા આવી
ખાડા પડયા=મેસી પડયા
કુવા પડયા

ખડ=ધાસ
છવ આવ્યો=શુદ્ધિ
આવી

આશિષ=દુવા;

આશીર્વાદ
ખૂંચેલો=પેસી ગએલો

કઠિ=કિનારે
ડૂબતો=બૂડતો

કુડુંબનાં=સગાંનાં
ભાખખંધ=દોસ્તદાર

ઉભરાઈ=છલકાઈ

જંગલી=ફાડી ખાનાર
પેઠો=ગયો

કૃપાથી=મહેરખાનીથી
ઉધો=અવળો

ટંગાવી લટકાવી

પાડ=ઉપકાર

ધનામ=મેટ; બક્ષીસ
થોભાવ=ખોટી થવાય

ધાડું=ગીચ

ધન=દુઃખ

સહીસલામત=અપેથી;

જોખમ કે અડચણ
વગર

વિવાહ=લગ્ન

સામેલ=દાખલ

સાર.

આપણે હરેક મા-
ણસના ઉપર ઉપકાર
કરતાં રહેવું જોયું
દેશ્વર આપણાપર ખુ-
શી થશે અને આપણું
બલું કરશે.

પાઠ ૬.

અદલ= અખી

ગામઠી=મહેતાજીની

ધંધામાં=રોજગારમાં

વળગ્યો=લાગ્યો

ઉમેર્યો=વધાર્યો

પૈસાદાર=પૈસાવાળો

હાલ=હાલત

નસીબદાર=નસીબવાન;

ભાગ્યશાળી

ફાવતોગયો=વધતો ગયો

ધન=પૈસા; દોલત

કામતી=ધણી કામતો

ધરેણાં=દાગીના

ધડાવ્યાં=કરાવ્યાં

દોલત=પુણ્ય

ખરીદા=વેચાતા લીધા

આખર=કાર્તિ

મરણ પધારીપર પ-

ડયા=મરવા પડયા

મરણુ=મોત

નિહકત=પુણ્ય; દોલત

ભાગ=હિસ્સો; વહેંચણ

વર્તીશું=ચાલીશું

ત્રીજોભાગ=ત્રણ ભાગ-

માનો એક ભાગ

અર્ધોભાગ=એ ભાગ-

માનો એક ભાગ

નવમોભાગ=નવ ભાગ-

માનો એક ભાગ

કબુલાત=વચન; મો-

હાનો કરાર

દહાડોપાણી=મરણ પા-

છળનો ખરચ

તોડ=ફેંસલો; નિકાલ
દિવાન=પ્રધાન; વજર
ખખર=ગળણ; માલમ
વાહવાહ=વખાણ
ઈન્સાફ=ન્યાય

પાઠ ૭.

પોળ=શેરી
લખોટે=મળે
મુશોબિત=દેખાવડા
અટાકાળ્યો=રોક્યો
નજવી=નકામી; માલ
વગરની
ટેવ=આદત
પાપી=દુષ્ટ
સળ=શિક્ષા (બધે
આસપાસ=આગુઆગુ;
આકાશ=ગગન
અંતર=મન
આભાસ=અજવાળું;
તેજ
આસ=ખેતરમાં હળે
કરીને પાડેલા આડા
ઉમા લીટા
પાસ=પાસે; નજીક

વિશ્વપતિ=દુનિયાનો
ધણી; પરમેશ્વર
વાસ=મુકામ; રહેઠાણ
ભોંયમાં=જમીનમાં
ભોંયરે=ભોંયરામાં
ધડીએ=કરીએ; રચીએ
ધાટ=વિચાર
જગતનો તાત=દુનિયા-
નો આપ; પરમેશ્વર
ખોળીએ=શેઠીએ
કણી=રજકણ; ઝીણામાં
ઝીણો ભાગ.
કામ=માટે
જગતકર્તા=દુનિયા બ-
નાવનાર; પરમેશ્વર
વિના=વગર
હાલું=અમથું; ખાલી
હામ=ઠેકાણું
સાર-પરમેશ્વર બધેજ
ઠેકાણે છે માટે આપણે
ખોટા કામ કરતાં ખીયું.
(ખોટાં કામ કરવાં નહિ)
પાઠ ૮.

વિશ્વસ્વામી=ધર્મિર;
દુનિયાનો ધણી

શીશ=માથું
નામી=નમાવી
શીશનામી=માથું નમાવી;
પગે લાગી
આપદા=દુઃખ
કગારો=અચાવો
દીનાનાથ=ગરીબનો
ધણી; (પરમેશ્વર)
આધાર=આસરો; ટેકો;
મદદ
માત=મા; માતા
તાત=આપ; પિતા
સદા=હંમેશાં; દરરોજ
પાળનારા=પોષણ કરનાર
ઉપકારો=પાડ; આભાર
રાંક=ગરીબ
અજ્ઞાન=સમજણ વગ-
રનો; અણસમજુ
પ્રાણી=જીવ
તુંથી=તારાથી
અજાણી=અજણા વગરની
ન અજાણી=અજાણ
નથી; જાણીતી છે.
ક્ષમા=મારી

ગુનો=વાંક; તકસીર
 મતિ=બુદ્ધિ; અક્ષલ
 છેક=પશ્ચિમ
 દીલ=મન; અંતર
 ધારો=આશો; ભાવો
 કુડખી=કુડખનાં
 જનો=માણસો
 સારાં=નીરાગી; તંદુરસ્ત
 શક્તિ=બળ
 દાસ=સેવક; ચાકર
 નિવારો=દૂર કરો; મ-
 ઠાડો; ઠાળો
 પાઠ ૯.
 દર=નાનાં પ્રાણી પોતાને
 રહેણાં માટે બોંયમાં
 જે બાકાં પાડે છે તે
 છાંયે=છાંયડે
 પંખમાં=દાવમાં; સપા-
 ઠામાં
 સપડાયલો=પકડાયલો;
 ઝલાયલો,
 સાંભરતી=ચાદ આવતી
 હસતો હતો=મજાક
 કરતો હતો.
 બેવડો=બમણો

કાલાવાલા=કરમરીને ક-
 હેવું તે; આજીજી
 ગુનો=વાંક
 આપત=આપદા; દુઃખ
 સેવક=ચાકર; દાસ
 જીવતદાન=કોઈનો જીવ
 બચાવવો તે
 હસીને=મસ્કરી કરીને
 મગરૂરી=શીખી; પતરાજી
 ગર્વ=મગરૂરી
 વન=જંગલ
 ભાન=સમજ; અક્ષલ
 શિકારી=શિકાર કરનાર
 જાળ=ફાંસો
 ફાંફાં=ખેડો મહેનત
 છુટાયું=નીપજાયું
 અકળાયે=ગભરાયો
 બૂમો=ધાંટા
 વળવાનો=આપવાનો
 મહારાજ=મોટા રાજા
 બળવશે=કરશે
 કાતરી=કરડી
 છુટો થયો=નીકળ્યો
 અત્યારે=હાલ; હમણાં

તરણાં સરખું=તણખ-
 લાજેવું; નકામું; નજીવું
 સાર-ગર્વ કરવો નહિ,
 પાઠ ૧૦.
 સિદ્ધપુર=સરસ્વતિ ન-
 દીના કાંઠાપર સહેર છે
 ફેરી ફરી=ફરીને છુટક
 વેચી.
 ગુજરાન=ગુજારો.
 ધરાક=સોદો.
 ખોટી=ગેરવાળખી.
 પરચુરણ=જીદી જીદી
 જાતના
 ફેરી=વેચવા ફરવું તે
 કિંમત=ભાવ
 છેતરાતો=ઠગાતો
 શાખ=આબરૂ
 શાખળધાધ=ભરોસો
 પડ્યો.
 ઠરાવ્યા=નક્કી કર્યા
 સામાન=વસ્તુ; ચીજ
 પ્રમાણિક=વહેવારમાં
 સાચો
 પ્રમાણિક રહેતો=ખરી

રીતે આલતો	મહા મશ્વેલી=મોટી	ધનવાન=પૈસાદાર; શ્રી-
મેઘનમાળા=ડોકમાં પ-	મુસીબત	મંત્ર
હેરવાની સોનાનીમાળા	વિધવા=જેનો બાણી મરી	વિકટ=ખિંહામણું
બડી=મળી	ગયો તે સ્ત્રી	રાહ=વાટ
પોલીસ=રૈયતનું રક્ષણ	ધન્ય=શાખાશ	ચોકીદારો=ચોકી કરનાર
કરનાર માણસો	સાર.	દ્રવ્ય=નાણું
ચાણું=ચોકી	કોઇનું પણ હરામનું	લૂટી=ખુંચાવી
પોલીસ ચાણુનો અમ-	લેવાની કદી ઇચ્છા	પાળ=કોરણ
લદાર=નાયક	રાખવી નહિ, જે આ-	તાલેવંત=પૈસાદાર
ગરબ=ગરૂર; અમત્ય	પણે કોઇનું હરામનું	મિઠાઇ=ગળ્યું ખાવાનું;
વાણી=બોલ; શબ્દ	લઇએ તો તેની સાથે	બરશી પેંડા વગેરે
માફક=પેટે	આપણી પાસે હોય તે	સુખે=નિરાંતે
કમાયો=ચેદા કાધું	પણ જાય.	નસીબ=ભાગ્ય
દુકાન=માલ વેચવાનું	પાઠ ૧૧.	કદોઇ=સુખડીઓ
ઠેકાણું	ખેડીખાવાને=ખેતી ક-	મેળ્યું=મેળવ્યું
શર કર્યો=કરવા માંડ્યો	રવાને	તાકડું=ધાર્યું; ઇચ્છ્યું
ભાવ=કિંમત; મત	દગો=કપટ	મડાં=મુડાં; મરી ગ-
કાશી=ગંગા નદી પર	રચતી-ગમતી	એલાં પ્રાણીઓ
શહેર છે. બનારસ	વાને=રોપે	ગીધ=ફાડી ખાનાર
આગ્રહ=કાલાવાલા;	પામે=મળે	મોટું પક્ષી
તાણ	લણે=કાપે	મગર=ધલોડીના જેવું
કોલેરા=ઝાડો ને ઉલટી	તુરગ=જેલ; કેદખાનું	પણ તેનાથી રપ ગણું
થાય તે રોગ	નાહ=ટેવ; છંદ; આદત	મોટું પાણીમાં રહે-
લાગુ પડવાથી=અવાથી	જાપ્તો=ચોકસી; તજ-	નાર પ્રાણી
	વીજ	
	લાગ=દાવ	

સાર.

આપણે કોઈનું ભુંડું
 ઇચ્છવું નહિ પણ ભલું
 ઇચ્છવું કે જેથી ઇશ્વર
 આપણું ભલું કરે.

પાઠ ૧૨.

ગંધર્વ=ગંધવાની એક
 જાત; સ્વર્ગના ગાનારો
 સહન યયું=અમાયું
 ગળગળા=છાતી ભરાઈ

આવેથી નરમ થએલા
 આહતો=અડચણો

કોપ=ગુસ્સો

વર્તણૂક=રીતભાત

સહન થઈ શકયું નહિ=

અમાયું નહિ

ઉપાય=ઇલાજ

ફેસલાવી=સમજાવી;

પટાવી

ગુલમ કર્યો=જબરદસ્તી

કીધી

રૂચતી=ગમતી

નીચ=પાપી

કંઈ બાકી રાખતો ન=

થી=ધણુંજ કરે છે

અપકાર=અવગણ; ભુંડું

કરવું તે

સાર.

કોઈ આપણું ભુંડું

કરે તોપણ આપણે

તેનું ભણુંજ કરવું

જેથી ઇશ્વર આપણા

પર રાજ થશે.

પાઠ ૧૩.

રાજકાજ=રાજકારભાર

સરખો=બરાબર

પારખી=ઓળખી

અદલ=ખરો; વાળખી

કચેરી=દરબાર

ચર્ચા=વાતો; વિચાર

સાક્ષી=વાત જાણનાર

અચરજ=નવાઈ

હક=માલકી

ગળેપડું=ખોટો હક ધ-

રાવનાર

સાર.

ખીજનની વસ્તુ ગળે

પડી લેવાની ટેવ રા-

ખવી નહિ.

પાઠ ૧૪.

ગૃહસ્થ=કુટુંબ કબિલા-

વાળો સારી સ્થિતિનો

માણસ

કદાપિ=કોઈવાર

કકડાંને=ધણીજ; સખત

નિસાસો=દુઃખ કે દીલ-

ગીરીને લીધે શ્વાસ

નાખવો તે

અભાગીઓ=કમનસીબ

કરમાઈ ગયું=શીકું પડી

ગયું; ઉતરી ગયું

ફરમાવ્યું=હુકમ કીધો

ટોકો=આધાર; આસરો

હેકો=નીચે

કાયમ=હંમેશાં;

તંગી=તંગાસ; બાડ

મટી=દૂર થઈ; ટળી

સાર.

આપણી બધી ઇદ્રિયો

સાજી છે માટે ઇશ્વર

પાડ માનવો. અને એ

ઈદ્રિયોનો સારો ઉપ-
યોગ કરવો.

પાઠ ૧૫.

રંગીત=રંગેલો

સુશોભિત=દેખાવડો

પીરસી=મૂકી

માન્યા વગર=કબુલ કર્યા

વગર

વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ

મશ્કરી=મગ્નક

નોતરું=જમવાનું કહેણ

છાછરો=જરાક ઉડો ને

પહોળો

થાળ=મોટી થાળી

ચપચપ=ઝપઝપ

આમી=આંપણ; ખોડ

ભાવ=હેત; પ્યાર

ભોળા=પાપ વગરના

ખાતર=અરદાસ

સાદું=અદલો

માં મલકાવી=મનમાં

હસી

સ્વાદે=લહેજતથી

શરમાયું=લજવાયું

સાર.

કોઈના મશ્કરી કરવી

નહિ જો આપણે કો-

ઈની મશ્કરી કરીએ

તો તે આપણી કરે.

પાઠ ૧૬.

સત્ય=સાચું

વસે=રહે

વિગ્નસ=પ્રકાશ

વિશ્વપતિ=પરમેશ્વર

સતનું=સત્યનું

ચિંતન કરવું=ધ્યાન

ધરવું

સત=સાચું

પાકય=શબ્દ; વચન

તિશ્રય=નકી; નિરધાર

કેચરવું=ખોડવું

અસત્ય=ખોટું

જશથી=આખરથી

ઝળકાત=પંકાએલા; વ-

ખણાએલા

જગે=દુનિયામાં

ખીજ=ખીયું

રક્ષ=ઝાડ

વિશાળ=મોટું

ગુણકારી=ફાયદાકારી

ફળ=પરિણામ

આશ્રય=મદદ

છાંયતળે=શરિળામાં

પરિતાપ=દુઃખ

પ્રગટે=ફેલાય

છળ=લુચ્ચો

દુષ્ટમતિ=નહારી બુદ્ધિ

નય=ખીક; બો

હટે=નાશ પામે; જતો

રહે

જોગ=બનાવ; કારણ

ધ્રુપાઈ જશે=ઢંકાઈ

જશે; જાહેરમાં

આવશે નહિ

છેવટ=આખરે

દીપશે=પ્રકાશશે

ફરીને=ખીજવાર

આંચ=તુકસાન

કલેશ=દુઃખ

અનેક=બહુ

હટે=દૂર કરે; મટાડે
સમું=સરખું; બરાબર
અન્ય=બીજું

ખરે=નકકી

અતિ=ધણે; બહુ

રીઝશે=ખુશી થશે

સ્વર્ગ=દેવોનું રહેઠાણ

રીઝે=ખુશી થાએ

સાર.

હંમેશાં સત્ય બોલ-
વાથીજ લાભ છે. અને
તેથી પરમેશ્વર ખુશી
થાય છે.

જીઠામાં જીઠો માણુ-
સ પણ એક દિવસમાં
જીઠા કરતાં સાચુ
વધારે બોલે છે એ ઉપ-
રથી ઇશ્વરને સાચુંજ
ગમે છે એમ સાબીત
થાય છે.

પાઠ ૧૭.

તંખુ=લુગડાનું ઉપાડી
લેવાય એવું ધર.
ભરવાડ=ઘેટાં ચારનાર

પાકાં=છો મરના

રિવાજ=ધારા; નિયમ
વર્તમાનપત્ર=છાપું; ચા-

લતા વખતની હકી-

કતના છાપેલા કાગળ.

ખાંકડો=પીઠવાળી પા-

ટલી

સપાટ=સરખી

મીલનસાર=મલતાવડા

પરોણાચાકરી=પરોણા-

ગન

ભારી=ભોજનરૂપ

પૂજે છે=સેવા કરે છે

સાર.

જરૂર વગરની ચીજો

પાછળ ઓછો ખરચ

કરવો અને તેનો ઉપયો-

ગ પરોપકારમાં કરવો.

પાઠ ૧૮.

સ્વચ્છ=ચોક્કસ

રડારોડ=ગૂમ પાડી

રડવું તે

શણુગારી=પહેરાવી

વાળુ=રાતનું ભોજન

છિદ્રો=કાણાં

મેલ=કચરો

ચીકણી=ચિકાશવાળી

લૂછી=લોહી

તમાસો=ખેલ; રમત

સ્વરૂપવાન=દેખાવડો;

શોભતો

વરખ=સોના રૂપાના

પાતળા કાગળ જેવા

પતરા

ચોંટાડયા=વળગાડયા

મન થયું=ઇચ્છા થઇ

બેલાન=ભાન વગરનો;

શુદ્ધ વગરનો

પડોશણુ=પાસેના ઘરની

રહેનાર

કરકર=ખરખચડું

શણુગાર=શોભા

કંટાળો=ચીતળી

પસરે=ફેલાય

બંધ થવાથી=પુરાણ

જવાથી

બિનાશ=ભેજ

ચોંટી=વળગી

પુરી નાખે છે=હાંકી દેછે

ખુદાં=ઉદાડાં

રેડયું=ઢોળયું

સમજી=સમજણવાળા

મતલબ=હેતુ; ધારણા

પારપડતી નથી=ખર

આવતી નથી

ચોળાને=મસળાને

કાપનારી=દૂર કરનારી

કરકરા=ખરબચડા

સાર.

માણસે હંમેશાં નહાવું.

શરીર શોભાવવાને કાન

નાક વીધવવા નહિ, કા-

રણુકે જો તેમ કરવાની

જરૂર હોત તો તે

પરમેશ્વર આપતજ.

પાઠ ૧૯

ભાઈભાંડુ=માઈ બેન

પાક=પેદાશ

અઘાટ=ધણીપણના

હક સાથે; તમામ

હક સાથે

ઉપજ=પેદાસ

ધરખરચ=રોટલા ખરચ

દુકાળ=મોંઘવારી; અના-

જ પાણી મોંઘા મળે

એવો વખત.

કરકસર=અપજેટલું વા-

પરવું તે

ચર=કડાવાળો દેગડો

સોનામહોરો=સોનાના

સિક્કા.

ઉતરે=ઓછો આવે

ચુદાદા=ફેંસલા

નિર્ણય=ફેંસલો; ચુકાદો

પાક=કાલ

સાર.

પ્રમાણિકપણે ચાલ-

વાથી ઇશ્વર ખુશી

ચાય છે માટે પ્રમા-

ણિકપણે ચાલવું.

પાઠ ૨૦.

અરધું=અડધો અડધ

લાંચીઆ=લાંચ લેનારા

મનોહર=દેખાવડા

માનીતો=વહાલો

દિલ્હી=જમના નદીના

કાંઠાપર સહેર છે

પ્રખ્યાત=ખણીતો

પરાક્રમી=બહાદુર

શોખીન=કોઈપણ બા-

બતમાં આનંદ લેનાર

આસરો=મદદ

મોં ઉતરી ગયાં=શીકાં

પડ્યાં

ખળનચી=ખળનનાનો

ઉપરી; તિજોરીનો ઉપરી

ફટકા=સપાટા; નેતર કે

ચાખુકના ઝપાટા

નિશ્ચય=ઠરાવ

ભાગીદાર=ભાગીઆ

ખુદાવંદ=મોટો માલીક

(મોટા દરવાજાવાળાને

માટે બોલાય છે.)

શરત=કબુલાત

હજુરમાં=રૂબરૂમાં;

આગળ

સાર.

હકથી વધારે લેવાની

છમ્છા રાખવી નહિ.

પાઠ ૨૧.

માઠાં=ખરાબ

હલકો=તુચ્છ

તોફાની=મસ્તીખોર;
 કાયર=હેરાન
 આંકી=ડામ દહ નિશા
 ની કરી
 અર્પો=ખાધ પી મસ્ત
 થયો
 ફાટયા=જાળ્યો થયો
 માતેલા=ખાધ પી જ-
 બરા થએલા
 જાળ્યો=જોરાવર
 હાથ ચલાવવો=મારવું
 ધટતો=લાયક
 પલક=જરાવર
 કચરી=ચગદી
 યુક્તિ=તદખીર
 નસકોરાં=નાકનાં બેકાણાં
 પેસી ગયો=દાખલ થયો
 તોખાતોખા=કાયર કાયર
 પોકરાવી=કરાવી
 પુલાઈ મયો=મગર થયો
 અહો=અરે
 શબ્દો=બોલ; વચન
 અભિમાની=અહંકારી
 લિલાઈ=કાદું
 જાણો=સમજાયો

હલકા મનનો=નીચ
 વિચારનો
 નત્ર=ગરીબ
 સાર.
 કદી અહંકાર કરવો
 નહિ, અહંકારી માણસો
 ધારે કે મારા જેવો
 કોઈ નથી પણ તેના
 માથાનો કોઈ હોયજ.
 પાક રર.
 મિત્ર=દોસ્તાર; બાઈમંધ
 પુસ્તકાલય=કાચગેરી;
 જ્યાં વાંચવા લાયક
 પુસ્તકો રાખેલાં હોય તે
 ચિત્રો=ચિત્રાઓ
 વૃત્તાંત=હેવાલ; જિંદગી
 ના હેવાલનું પુસ્તક
 બહારપડયું=બહાર થયું
 માળપણુ=નાનપણુ
 અભ્યાસ=મહાવરો
 જાણવાજોગ=જાણવા
 લાયક
 વાલે=ખુશીથી
 ધાર=અણી

કુહાડી=લાકડા ફાડવાનું
 હથિયાર.
 કરમાઈ=ચીમળાઈ
 ગુસ્સો=ચીડ
 મમકાવ્યા=સપડાવ્યા;
 મમકી આપી
 ડીલગીરી=અફસોસ
 હમ્મર ગણો=બહુજ
 ણી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ
 રૂપેરી=સફેદ રંગનું
 વચન=બોલ; શબ્દ
 ગણુંધું=કરુંધું
 લક્ષણુ=ગુણ
 કિંચા=કિમ્મત; સારા
 અધિકારી=અમલદાર
 પંકાયો=વખણાયો,
 સાર.
 સાચાનું ફળ અતે
 સાફજી. સાચું ખો-
 લવાથી સામો માણસ
 ગુસ્સે થતો નથી, પણ
 ફિલ્ટો આપણાપર ચા-
 હેતા રાખે છે માટે
 હમેશાં સાચું બોલ-
 વાની ટેવ રાખવી.

પાઠ ૨૩.

ઉમરાવ=અમીર
 શિકાર=જનાવરોને તા-
 કીને જોળી મારવી તે
 સુલતાન=મુસલમાન પા-
 દશાહ
 અહેસાન=પાડ
 માનું છું=ગણું છું
 ખોરાક=ખાવાનું
 હાજર કરું છું=રજુ
 કરું છું.
 ડોલચું=ડોલ જેવું નાનું
 વાસણ
 બાવથી=હોંસથી; ખુ-
 શીથી
 શાંત=ઠંડો
 ચિનંતી=નમનતાઈથી
 કહેવું તે
 જગીર=જમીનની જમીન;
 સરકાર તરફથી મળેલું
 ગામ કે જમીન
 સાન=અક્રમ; સમજ
 સંબંધમાં=વિષે
 અદેશો=શક; વહેમ

ગતે=પોતે
 ઝવેરખાનાનો=કીમતી
 રત્નોનો
 ઉપરી=અધિકારી; સર-
 દાર
 મુલાજ=ઉપાય
 મંભેરવા=ખોડું સમજ-
 વવા
 સંતાઈ=ધુપાઈ
 બિખારી=બીખમાગનાર
 મર્યાખોર=અદેખા;
 ઝેરીલા
 સંભારું છું=યાદ કરું છું
 સ્થિતિ=હાલત.
 બેટયો-છાતી સાથે
 દાખ્યો
 પ્રધાન=વજીર
 દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ
 બહાર કાઢી મૂકવું તે
 સાર.
 માણસની ચઢતી પ
 ડતી જીભ વડે થાય છે
 જો આપણે નમનતાઈ
 વાપરીએ તો સામાનો

પ્યાર મેળવીએ, માટે
 છર્પા છોડી નામ સ્વભા-
 બાર રાખવો કે જેથી
 ઉમરાવોના જેવા હાલ
 થાય નહિ.

પાઠ ૨૪.

પંચ=પાંચ કે વધારાનું
 ટોળું
 વાદવિવાદ=તકરાર
 તુર્ત=તરત
 દરબાર=કચેરી
 નાર=માદા
 ગણુના=ગણુતરી; કદર
 વલવલે=ટળવળે; વલખાં
 મારે
 પય=દૂધ
 વફાદાર=વિશ્વવાસુ
 ધાન=અનાજ; ખાવાનું
 તનતોડીને=ધણું વૈતરું
 કરીને
 માન=આપર
 સેવા=ચાકરી
 માનવી=આણુસ

ઉપાડે=ઉંચકે
 ભાર=ભોળો; વજન
 મણુખધી=ભારે; મણુના
 માપથી
 બોળ=વજન; તોલ
 ખીન=વગર; વિના
 તન=શરીર
 નીમક=મીઠું; લૂણ
 હલાલ કરું છું=અદલો
 વાળી આપું છું.
 હાર=પરાજય; હારતું તે
 માલિક=ધણી
 રસ્તો કાપું=મુસાફરી કર
 પીઠ=વાંસો; બરડો
 દરકાર=પરવા
 માર્ગ કાપવા=રસ્તો ઓ-
 છો કરવા; અંતર
 ઓછું કરવા
 સફર=લાંબી મુસાફરી
 મુજ=મારો
 જળકાળે=પાણીને માટે
 જીવ લીએ છે=મારી
 નાખે છે.
 ફર=ધાતકી; દયા વ-

ગરનો
 અંબાડી=હાથીપર માં-
 ડવાની બેઠક
 કેરો=નો
 દીપે=શોભે; સારો દેખાય
 શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ; ઉત્તમ
 પશુ=ચોપગા જાનવર.
 સરદાર=કપરી
 ન્યાય=ઈન્સાફ
 નિર્દોષી=વાંક વગરનો;
 નિરપરાધો
 તલ=જરા જોટલો; થોડો
 ત્રાસ=ખીક; બચ
 તોપ=તોપણ
 તલપે છે=તાકે છે; ધારે છે
 માંસ=ગોસ
 કસાઈ=ચંડાળ
 કર=હાથ
 ઠાર બનું છું=કપાઈ
 જઈ છું.
 કુલ=અધો; તમામ
 બોળ=ભોળો
 આપાર=વેપાર
 ધડી=થોડો વખત
 કરાર=આરામ

ખર=અધેડો
 ગજ=હાથી
 આશા=ભરોસો; વિશ્વાસ
 અચડાય=અફળાય
 આશાપર અમ્મડાય=ભ-
 રોસાપર રહે.
 ખલક=જગત; આલમ;
 દુનિયા
 દડે=શિક્ષા કરે
 પીડતાં=દુઃખ દેતાં
 કાપે=ચુરસે ધાય; રીસે
 ભરાય
 કીરતાર=પરમેશ્વર; બ-
 નાવનાર.

સાર.

આપણા પાળેલા જ-
 નાવરો પાસે ગજા કપ-
 રાંત કામ કરાવવું નહિ.
 પેટપુર ખાવાનું આપવું
 અને દયા રાખવી.

પાઠ રર.

ગુનો=કેસર
 ખોટું=જુઠું.

સદગુણી=સારા ગુણ-
વાળા

કબુલાતે=વચન; કરાર;

ફાવ

ધક્કા=હાસેલા

તૂટી ગયો=ભાંગી ગયો

ફાડવ્યા=કકડા કરાવ્યા

ફાડયો=ભાંગ્યો

મા=નહિ

ખેલ મા=ખેલ નહિ

કસુર=વાંક; ગુનો

જાણે અજાણે=જાણતાં

અજાણતાં

માનવી=કબુલ કરવી

ગુનેગાર=અપરાધી; ક-

સુર કરનાર

નારાજ=નાખૂશ

ખીક=ભો

ઉદાસ=દીલગીર

સુખેથી=વગર શીકરે

હેઠે=નીચે

૩એ=૨૩

દોષ=વાંક; ગુનો

સંતાડવા=હુપાવવા

૩

બૂલ=ચૂક

સહન કરું=ખમું; વેઠું

નીવડે=નીકળે; થાય

સાર.

ગુનો કબુલ કરવાથી

પરમેશ્વર ખૂશ થાય છે.

અને આપણા મનને

શીકર રહેતી નથી.

પાઠ ૨૬.

સારે રાગે=મધુર સ્વરે;

મીઠું અવાજે.

ગૂંથેલી=વળ દીધેલી

લાયક=યોગ્ય

ખાળાઓ=છોકરીઓ

હાંમેહાંસે=ઉમંગથી

કન્યા=કુંવારી છોકરીઓ

સીવણુ=સીવવાનું કામ

રંગબેરંગી=તરેહતરેહના

રંગના.

ગળપટા=ગળે ખાંધવાના

પટા

લેખાં=મેઢે ગણવાના

હિસાબ; મુખગણિત

ખાટ=અક્ષર

પ્રદર્શન=સંપ્રદરશાન;

નમુનેદાર ચીજો ખતા

વવા માટે એક ઠેકાણે

ભેગી કરી રાખવી તે

ચિત્રકામ=ચીતરવાનુંકામ

તસ્લીન=મસગુલ; લીન;

એક ચિત.

ખુબી=મગ્ન

મહેતીજી=કન્યાશાળાની

વડી સ્ત્રી શિક્ષક

ગુણી=ગુણવાન

શિક્ષકો=આસિસ્ટન્ટ

વર્તે=ચાલે

સલાહસંપ=એક વિચાર;

મળી સમજીને ચાલવું

તે

શિક્ષણુ=શીખવવાનુંકામ

સાર.

છોડીએને લણાવ-

વાથી તેમની અક્ષલ

ખીસેછે, માટે છોડીએને

લણાવવી જોઈએ.

પાઠ ૨૭.

ઉપયોગ=અપ

સંઘ=સંધરો; એકડું
 કરવું તે
 હકીકત=અન; વિસ્તા-
 રી કહેવું તે; વાત
 હરકત=અડચણ
 દ્રવ્ય=પૈસા
 સંધરો=સંઘ
 કુદરતનું=ધર્મરીશ્વરિતનું
 અવલોકન=ધારીને જોવું
 તે; બારીક તપાસ
 રાજધાની=સભા જે શહે
 રમાં રહેતા હોય તે શ
 હેર; રાજગાદીનું શહેર
 ધમારતો=કંઠી બાંધણી-
 નાં ધરો
 કિલ્લો=ગઢ
 રચના=અનાવટ; ગોઠવણ
 બાંધણી=બાંધકામ
 ખાણો=અનાજ બરી
 મૂકવા માટે જમીનમાં
 જે ખાડા ખોદેલા હોય
 છે તે
 જર=જીવાર

ખાનગી=પોતાની
 સળી=સડી; છવાત પડી
 ભુકરો=રેતી; એક જાત-
 નો પોચો પથર
 ખડ=ખાસ
 મંછ=દગલો
 અગત્યની=જરૂરની
 આગગાડી=દેવતા અને
 પાણીના બળથી (વરા-
 જથી) ચાલતી ગાડી
 આમબોટ=દેવતા અને
 પાણીના બળથી (વરા-
 જથી) ચાલતું મોટું વહાણ
 સાધન=વસ્તુ
 પુષ્કળ=ધણ; બહુ
 ઠાણા=અનાજ
 નાણું=પૈસા
 અવારનવાર=વારાહરતી
 મંધાત=મેળાપ
 સાર.
 પૈસા બચાવ્યા હોય
 તે ધડપણના વખતમાં
 તથા આક્રમણના વખતમાં
 ખપ લાગે છે માટે દરેક

માણસે પૈસાનો સંઘ
 કરવો જોઈએ. “વચ્ચત
 અને પૈસો નફાનો
 ગુમાવવો નહિ”
 પાઠ ૨૮.

પરબ=મુસાફર લોકોને
 મફત ખાણી પીવાનું
 ઠેકાણું.
 વારાહરતી=એકપછી એક
 કઠિઆરા=લાકડા ફાડ-
 નાર; લાકડા કાપીને
 વેચનાર [દીધણું
 ધર્માદા=દાનમાં આપી
 મનોહર=મનને ખૂશ કરે
 એવું
 વળલો=વળગેલો
 ખરો તડકો=સખત તાપ
 વિસામો=આરામ
 દસમો ભાગ=દસભાગ-
 માનો એક ભાગ
 આશીર્વાદ=આશિષ
 ઠાળવામાં=મટાડવામાં;
 ફર કરવામાં ફ

શીતળ=ટાઢી; ઠંડી

સાર.

જે કંઈક માવું તેમાંથી
થોડો ભાગ પણ ધર્મ
ના કામમાં ખરચવો.

“ધર્મે જય અને પાપે
ક્ષય.”

પાઠ ૨૬.

નકામા=ફેકટના

ઉદ્યમે=ધંધે

વળગ્યો=લાગ્યો; બાજ્યો

શેખસસ્લી=ખોટા વિચાર

કરનાર

તરંગ=ખોટા વિચાર;

મનના ખુદા

તર્ક=મનસુખો; વિચાર

તર્ક ઉઠાવે=મનસુખાકરે

પાર=છેડો; અંત

ઠરાવી=નક્કી કરી.

ઘાડવો=ધી ભરવાનું

માટીનું વાસણ

ધુણાવી=હલાવી

ઠપકો=ગુનાના બદલામાં

કડવા કબજ કહેવા તે

ધર ભાગ્યું=ધરખાર વગ-

રનો થઇ ગયો

માળી નાખ્યા=ગુમાવ્યા

માફક=પેટે

ચેતવ્યો=સમજાવ્યો

સાર.

આપણા ધંધા સંબં-

ધીજ વિચારો કરવા

એકદમ પૈસાદાર થઇ

જવાનો વિચાર કરવો

નહિ.

પાઠ ૩૦.

ઉડાવવા=ચગાવવા

છેક=તદન

ફરીથી કરો=બીજીવાર

કરો. મતલબ હરકાંઈ

સારું કામ પુરું ન

થાય ત્યાં સુધી ફરી

ફરીને કરવું.

પતંગ=કનકવા

ચઠાવવા=ઉડાવવા

સપાટા=ઝપાટા

ગોચુ ખાઇ=ઉંધો થઇ

કાયર થવું=કંટાળવું

પ્રયાસ=અજમાયશ

આસમાન=આકાશ

ટપકો=ડાઘા

વીંટવા=લપેટવા

સાર.

શરૂ કરેલું કામ પુરું

ન કરીએ તો કરેલી

મહેનત નકામી જાય,

અને લોકમાં મજાક

થાય; માટે હરકાંઈ કા-

મનો આરંભ કરતાં

પહેલાં વિચાર કરવો કે

એ કરવું વાજબી છે કે

નહિ અને વાજબી લાગે

તોજ આરંભ કરવો;

અને આરંભ કર્યો તો

તે કામ પુરું કરવુંજ;

વચ્ચેથી અધુરું મૂકી છોડી

દેવું નહિ. જે માણસ

આ પ્રમાણે નથી કરતો

તે બાયલો કહેવાય છે.

પાઠ ૩૧.

ડોલે=હાલે

તરુવર=મોટું ઝાડ

ઝુલાવે=હિચોળે; હલાવે

પાન=પાંદડાં; પાંતરાં.

ગાન=ગાયન
 ધ્યાન ધરતાં=ધ્યારને
 પોતાના મનમાં આ-
 લતાં
 કલેલ=ચેતના; આ-
 નંદ; મગ્ન
 સાથ=સાથે
 પડદો=આંતરો
 ખોલે=ઉઘાડો કરે
 ચૂસે છે=શોષે છે
 ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ
 ઘાટે=ઘોવારે કિનારે;
 જળઘાટે=નદી કે તળાવ
 કાઢે
 નિજ=પોતાની
 વાટે=રસ્તે
 પોટે=સૂએ
 માળ=માળામાં
 જપતાં=હરીને બેસતાં
 મળરકે=સવારે; પેરોઢીએ
 ધાય=દોડે
 વનફળ=વનમાંના ફળ
 ખૂલે=હાલે
 ભલી ભાતના=સારી
 તરેહના
 વિધવિધ=શુદ્ધી શુદ્ધી

દીનાનાથ=મરીબનો
 ઘણી; પરમેશ્વર
 મધુરો=મીઠો
 ધરી=રાખી
 નિર્મળ=ચોક્કસ; મેલ
 વગરનું
 દરે=નિરાંતે બેસે
 ભલી ભાતે=સારી રીતે
 હઠાવી=હરાવી; હંકાવી
 હઠાવી દીએ=હરાવે
 મેળવાયછે=પેદા કરાય છે
 રાજઅધિકાર=રાજસત્તા
 વશ=તાબે
 વિપત્તિ=દુઃખ; આકૃત
 વેરાઈ ગય=જતા રહે
 કામધેનુ=પ્રેમધેનુ આ
 પનારી ગાય.
 ચિંતબ્યા=ધાર્યા
 અપાર=ધણાજ
 પમાય છે=મેળવાય છે;
 પેદા કરાય છે.
 સાર.
 ઉઘેગી માણસને કંઈ
 પણ અધરૂં નથી ઉઘમ
 કરવાથી જે ક્ષેપએ તે ઉઘેગી=મહેનત

મળે છે, માટે ઉઘમ કરવો.

પાઠ ૩૨.

સેવા=ચાકરી
 વંશપરપરા=છોકરાના
 છોકરાં પેઢીપર પેઢી;
 નાનપણથી=અચપણથી
 ધન્યતા=ચાહતા
 ભરોસો=વિશ્વાસ
 મહેનત=મજુરી
 બદલામાં=સાટામાં
 ભોગવટો=વાપર
 સાંતી=હળ
 લાડ=વહાલ.
 ઉછરેલો=મોટો થએલો
 ધ્યાન=ચિત્ત; મન
 સાંતીનીજમીન=ખેડવા
 લાલક ભોંય
 ઉંચા પ્રકારની=સારો
 પાક ઉતરે એવી;
 ફળદ્રુપ.
 પ્રકાર=જાત; વર્ગ
 સાથી=મદદગાર; ખેતીને
 માટે રાખેલો નોકર
 પ્રકાર=રીત;
 ઉઘેગી=મહેનત

પુંજી=દોહત

અર્થ=મતલબ; સાર

ડહેલી=મોટા દરવાજા-
વાળા ધરનું ભોંયતળીઉ

મેઘ=મેહ; વરસાદ

નજર=તપાસ; દેખરેખ

ખાતરી=ભરોસો; પતીજ.

સાર.

આપણા કામનો ભ-
રોસો નોકરપર રાખવો
નહિ; પણ નોકરો કામ
કરે છે કે નહિ તેની
તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩.

પિડાય=દુઃખી થાય

નીરોગી=રોગ વગરના

સુધરતી=સ્વચ્છ થતી

ભિનાશ=ભેજ

મેહુનું=ગંદું

ગંદું=ગોળું

ચકલી=સકાવો; પિત્તળ

કે ભોઠાની પેચવાળી

વાંકી નળી

ઢાઢીઆનાવ=મહેરીઆ;

નઠારી હવાને લીધે જે

તાવ આવે છે તે

ખેનપણી=સહીઅર;

સખી

પગ મૂકવાનું=આવવાનું

મન=મચ્છા; મરજી

મંદવાડ=રોગ; ખિમારી

ગંદકી=ગંદવાય

મૂળ=ખી; ખીયાં

જંતુ=જીવડાં

પાકે છે=પેદા થાય છે

ખુણેખોચરેયાં=ખુણા-

માંથી

વાળી નાખીએ=સાફ

કરીએ

શ્વાસ=દમ

વડે=થી

ખુશ્તી=ઉઘાડાં

ખીજ=મૂળ

નાશ પામે છે=જતા

રહે છે

ઢોળી=રેડી

મરે છે=કિતરે છે

ઝીણો તાવ=હડતો તાવ

(એ તાવથી શક્તિ

ધણીજ ઝોઢી થાય છે)

લકવો=એક જાતનો રોગ

(એથી શરીરનો કોઈ

ભાગ જુઠો પડી જાય છે)

જનર=સંડાર

મોરી=નીક; ગટર

ઝાડીઝુડી=ઝાડીઝપટી

દુર્ગંધ=ખરાબ વાસ

તદન=ખીલકુલ

ખુદ્દી રીતે=સમજ પડે

એવી રીતે

સાર-ધર; વાડા વગેરે દરે-

ક ચીજ ચોકખી રાખવી.

પાઠ ૩૪.

અણુસમજી=વગર વિ-

ચારતા; મૂખ

શોક=દીલગીરી

દરાવ=નિશ્ચય

ઉંચા=સારો

પ્રાણુ=જીવ

વૃદ્ધ=ધરડાં

પાડવી પુત્ર=મોટો છોકરો

નિશ્ચય=દરાવ

ખમાચાર=ખખર

આદેખાડ=એર

ઉથાપશે=લોપશે; જાંગ
કરશે; ફેરવશે
સંદેહ=શક; વહેમ
વરદાન=માગેલું આ-
પવું તે
લેણું=માગતાં
વતવગા=જંગલમાં
રહેવું તે

જાલ; જાક; મમત
મિત્રાર=તિરસ્કાર
દેહ મુકયો=મરણ પામ્યો

સાર.

“સોખત તેવી અસર”
હંમેશાં સારાની સોખત
કરવી. કામ કરતાં પહેલાં
શું ફળ આવશે, એ
ખાખતનો વિચાર કરવો
કે નેથી પાછળથી પ-
સ્તાવું પડે નહિ.

ખાંડ ૩૫.

અખકારા=અમકારા
દરકાર=પરવા
સ્થિર=હાલ્યા વગર
ખેલ=રમત

કસરત=શરીર કસવું તે
ગુજરાન=ગુમરા; પોપણ
ટાળું=જથો
હાથ=એ વેંત જેટલી
લંખાઇ
ધરી=પકડી; ઝાલી
સરણાઈ=પીપી
નટ=ઝી વગેરેના વેષ

લઇ ઘણા ખેલ કરનાર
અંગ કસરત=શરીરની
કેળવણી

ગુલાંટ=ગોલાંટ
ચક્રચક્ર=ગોળગોળ
ચમકે છે=ઝળકે છે
શાખાશ=ધન્ય
જીવની દરકાર કરતાં
નથી=મોતની ખીક
રાખતા નથી
સફાઈ=ચાલાકી

ચમત્કારવાળા=અચરન
પમાડે એવા

નજરખંધી=જાદુથી
જેનારથી આંખને ભૂ-
લાવવામાં નાખવી તે

ખુશીદાર=વખાણવા
લાયક; ચમત્કારી
સાર.

અંગ કસરતથી શરીર
કસાય છે, માટે નાન-
પણથી કસરત કરવાની
ટેવ રાખવી.

ખાંડ ૩૬.

શ્રીષ્ઠ ઋતુ=વૈશાખ
અને જેઠ મહીનો
કોકિલા=કોયલ
દીપે=શોભે
મેર=આખાં આમલીનાં
ફૂલ

મહિમાય=મોટાઇ
નીરખી=જેઠ
શીતળ=ઠંડી
ટહુકા=કાલાકાલા ખોલ
તપતી=ગરમ થતી
ધરતી=જમીન
સુગંધી=સારી વાસ
વસંત=વસંતઋતુ- જુ-
લાઇ ને આગષ્ટ માસ
મમતી=રખડલી

ફળી=પાકી
 બલભાય=લોભાય
 જનો=માણસો
 લહી=જેઠ
 બહી=સારી
 બહી લીલી=લીલીછમ
 અતિ=ધણો
 શાખ=ઝાડપર પાકવા
 પર આવેલી કેરી
 ખરે=ઝાડપરથી નીચે
 પડે
 રસદાર=ધણુ રસવાળી
 સુકેસરી=સારા કેસરી-
 આ રંગની
 ચિત્ત=મન
 હરતી=ખેંચતી
 હરતી=રહેતી
 દીલમાં હરતી=યાદ
 રહેતી
 પ્રવેશ કરીને=આવીને
 ઉકળાટ=મહારામણુ
 ધરે છે=કરે છે
 વનેવન=જંગલે જંગલ
 આમ્ર=કેરી

આમ્રતરુ=આંખો
 વાસ કરું છું=રહું છું
 ચિત્ત હરું છું=મન
 ખેંચું છું
 રયામ=કાળા
 પરખાઉં=ઓળખાઉં
 કોમળ=નાજીક
 કંઠ=સાદ
 સંગીત=ગાયન
 સૂર=અવાજ
 ગમનવું=ગજવી મૂકું
 મધુરો=સારો
 રૂપેરી=રૂપાના જેવો
 સફેદ
 કળી=ખીલ્યા વગરનું
 ફૂલ
 પ્રલેલ=ખીલેલી
 અંગમાં=શરીરમાં
 વેલમાં=વેલામાં
 અનેક=ધણી
 પાંખડી=ફૂલની પાંદડી.
 પ્રસારી=ફેલાવી
 ઝારીરૂપ=ઝારીના જેવો
 પ્રકુલ્લ=ખીલેલો

ઝીખનો બાળ=ઝીખની
 શરૂઆત
 કોકિલ=મધુર
 ભારી=ધણો
 બટમોગરો=એક જાતનો
 સુગંધીદાર મોટો મો-
 ગરો
 રસીલી=મળ આપનારી
 પાક ૩૭.
 શરૂ કરું=આરંભું
 બીલ=જંગલમાં રહેનારી
 અનાય જાત
 ઉપજાવે=પેદા કરે
 મડમ=ગોરા લોકની સ્ત્રી
 પાદરી=ખિસ્તી ધર્મને
 બોધ કરનાર
 બોધ=ઉપદેશ
 દેવળ=દહેર
 કુશળ=હોશિયાર
 કાટખુણો=બાંધકામમાં
 ઉપયોગી લાકડાનું કે
 લોઢાનું એક ઓળાર
 (એનો ઘાટ કાટખુણા
 જેવો હોય છે-માટે
 કાટખુણો કહેવાય છે)

વખત ન લગાર=ઢીલ
નહિ કર

ઓળરો=હથિયારો

ખોકારવા=ખૂમ પાડવા

સાર.

અબણુ માણસ લ-

ણેલાને જાદુગર જેવો

સમજે છે. તેથી હંમેશાં

તેને તાબે રહે છે;

માટે દરેક માણસે

વિદ્યા મેળવવાને પ્ર-

યત્ન કરવો.

ભાગ ૨.

પાઠ ૩૮.

ખહાદુરી=જોરાવરી

વહેણ=પાણીનું વહેવું

તે; પ્રવાહ

ખડેર=ભાંગેલી ધંધારતો

હજી=હાલ સુધી

ચીરે=ફાડે

નમુનો=નકલ

ભાટ=કવિતા અનાવી

ખરા ખોટા વખાણુ

કરનાર એક જાત

પારડી=સુરત જિલ્લામાં

કરખો છે

ઓળંગી=વટાવી

વલસાડ=સુરત જિલ્લા-

માં કરખો છે

સપાટ=સરખી

ટાય=ઉપલો ભાગ;

મથળું

શિખર=ટાય

મુશકેલ=અધર

ચઢાવ સીધો હતો=

ચઢવાનું સીધું હતું

કુંડ=છોડથી બાંધેલો ઝરો

ખુરજ=ફિલ્લાનો ઉચો

ગોળ પહેલો ભાગ

પ્રવાહ=રેલો; વહેણ

તળેરી=પર્વતના મૂળ

આગળની જગા

ખીણુ=એ પહાડ વચ્ચેની

નિયાણુ જગા

હાર=ઓળ

મથી=પગે ચાલતાં

પડેલો રસ્તો

રમણીય=મનોહર; સુંદર

સપાટાખંધ=જલદી

નકશો=આમ દેશ કે

શહેરનો ચિત્રેલો નમુનો

આકૃતિ=ઘાટ; આકાર

સાર.

અવલોકન કરવું અને

પછી તેવો ઘાટ બના-

વવો કે જેથી જોએણું

ખરાખર ધ્યાનમાં રહે.

પાઠ ૩૯.

ખોડા=ઝાડપાન વગરના

ભેખડો=પત્થર કે મા-

ટીના મોટા ટેકરા

દેવકી ઉનાઈ=સુરત જિ

લ્લામાં વાંસદાની પાસે

ઉના પાણીનો કુંડ

છે તે.

દેવસ્થાન=દહેર; દેવળ

સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ

પડ=પોપડો

ઉપસી=પુલો; ઉચી થઇ

પીગળેલો=ચરમીથી પ્ર-
વાહીરૂપ થએલો
ઉપસેલો=ઉચ્ચે આવેલો
ઉપયોગી=અગત્યતા;
જરૂરના

સાર.

આ પાઠથી કુદરતનું
જ્ઞાન થાય છે.

પાઠ ૪૦.

ધોધ=ઉચ્ચેથી જોસખંધ
પડતું પાણી
ધસડી=તાણી
સરિતા=નદી
તરુ=ઝાડ; વૃક્ષ
ચરતાં=ધાસ ખાતાં
મેળાપ=મુલાકાત
વહોળો=નાની નદી
ખડક=પાણીમાંના ટેકરા
ચનકારા=ઝખકારા
પચી જાય છે=નીચે
ઉતરી જાય છે; સમાધ
જાય છે
શક્તિ=બળ
ફરફર=ખારીક ત્રીપાં

મુખ=નદી દરીઆને મળે
છે તે જગા
મેટ=ચારે બાજુ પાણી
ને વચમાં જમીન
હોય તે

નીરે=જળથી

તીરે=કાંઠે

ચિત્રવિચિત્ર=જાત જા-
તનાં; તરેહ તરેહના

કિનારે=કાંઠે

નિશ્ચય=નક્કી

પિછાણીએ=સમજાએ

પાઠ ૪૧.

ખલાસી=વહાણુ હાંક-

વાનો ધધો કરનાર

બહોળો=ધણો મોટો

ખાર=ખારો

બરતીઓટ=નદી ખાડી

કે દરીઆમાં પાણીનું

ચઢવું તે બરતી; અને

ઉતરી જવું તે ઓટ

મોજાં=છોળો; પડછાયો

કોડીઓ

શખલા

છીપો.

દરીઆમાં પ્રા-

ણીઓને ર-

હેવાનાં ધર

પાઠ ૪૨.

હજીરો=તાપી નદીના

મુખ આગળ હવા

ખાવાની જગા છે.

મછવો=નાની હોડી

ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો

ભૂગોળવિદ્યા=પૃથ્વીના

ગોળા વિષેની વિદ્યા

ટડેલ=વહાણુનો મુખ્ય

ખલાસી

માલીતી=ખખર

પુરતી=જોડાએ તેવી

મગીઆ=મગ જેટલી

નાની

નિશાની=એધાણી

ભૂશિર=જમીનની આણી

લાંબી વધીને દરીઆ-

માં ગએલી હોય તે

ધુસે છે=પેસે છે

અખાત=સમુદ્રનો કાંઠો

લાંબો વધીને જમીનમાં

ગએલો હોય તે

ઉપસાગર=પહોળા મોંનો

અખાત

કાંપ=પાણીમાં ધસડાઈ

આવેલો કાદવકચરો;
ચણુ
બાઝે છે=ઠરે છે
દીપકલપ=જેની ત્રણે બા-
જુએ પાણી ને એક
બાજુ જમીન હોય તે
ક્રિયા=કામ
સામુદ્રધુની=મે મોટા પા-
ણીના ભાગને સાંધના-
રો પાણીનો નાનો ભાગ
૫૮ ૪૩.

કારીમર=સુથાર, લુહાર,
કુંભાર, વણકર વગેરે
કામ કરનાર
વાટ=પૈંડાપર ચડાવેલો
બોદાનો પાટો.
તાણવાણા=વણવાની
સાળપર જે ઉભા દોરા
રાખવામાં આવે છે તે
તાણા અને આડા દોરા
રાખવામાં આવે છે તે
વાણા
દેસાઈ=જગીરદાર; વત-
નવાળો
વસવાયાં=સુથાર, લુહાર

વગેરે ગામની વસ્તીનું
કામ કરનાર લોક
આરા=પૈંડાની વચમાંના
ફરતાં લાકડાંના કકડા
વાંસલો=સુથારનું લાકડા
ધડવાનું ઓળર
ટકાઉ=મજબુત
ધમણુ=વા કુંકવાનો
સાંચો. (ગારી
તણુખા=સળગતી ચણુ-
ચોપાસ=ચારે બાજુ
સળજડ=સખત
ચાકડો=લાકડાના પૈંડા
જેવું કુંભારનું ઓળર
ભોદા=લચકા
કોસ=ગાઉ
ફાળકો=કામડીના જે
ધાટપર કાંતેલું સુતર
વીંટાળવામાં આવે છે તે
તાંતણા=તાર
ખાદી=દોટી
ખોળીઆં=ગોદડાનું કપડું
જળજમ=પાથરવાનું રં-
ગીત ખિલાનું

૫૯ ૪૪.

ગામ=જેમાં થોડાં ફળીઆં
ને થોડાં ધર હોય તે
શહેર=જેમાં હોખધ ને
હારખધ ધર હોય અને
સારાં સારાં બળર હોય તે
છુટ્ટી=રજા
ગિલ્લીદંડા=મોઢ દંડો
દંડો=ગિલ્લી ઉડાડવાની
એક હાથની લાકડી
તાલુકો=પરગણું
વળવાનો=ફરવાનો
દહાડો વળવાનો=ફાયદો
થવાનો
રોજ=કપરો ઉપર બાં-
ધેલાં મકાન
મસીદ=નિમાજ પઢવાનું
ઠેકાણું
કોતરકામ=પત્થર કે
લાકડામાં કોતરેલું
ચિત્ર કામ
ટપાલ ઓફિસ=પોષ્ટ
ઓફિસ
બળર=હાટ

કારીગીરી=કારીસખ; બ-
નાવટ; હુમર
વરાળયંત્ર=વરાળના જો-
રથી ચાલતો સાંચો

પાઠ ૪૫.

કારકુન=લખવાનું કામ
કરનાર

ખુટતા=જોડતા

નાયક=સિપાઈની ટો-
ળીનો ઉપરી

રસીદ=પહેંચ; પાવતી
કાચળી=થેલી

છરી=શીતળા કાઢવાનું
ઝોળર

કાચનો=કાણું પાડી
ચેપ મૂકતો.

ચેપ=પર; રસી

પગાર=દરમાયો

કચેરી=ઝોદિસ

મુખી=તલાટી

તગાવી=સરકારે ખેડુતને
વ્યાજે ધીરેલાં નાણાં

મહેસુલ=જમીન ખેડવા
બદલ સરકારને ભર-
વાના રૂપિયા; જમીન
વેરા.

હદ=સીમા; મર્યાદા

ફેરણી કારકુન=તાલુકાના

ગામોની સીમમાં ફેર-
નાર કારકુન

હવાડો=કુવા નજીક ઢો-
રને પાણી પીવાને
માટે બાંધેલો કુંડ.

દુરસ્ત કરાવવું=બાંધેલું
સમરાવવું

ઝાવરસીયેર=બાંધકામ
ખાતાનો અમલદાર

ફોજદાર=તાલુકાના પો-
લીસનો ઉપરી

મુકરદમો=કેસ
સાક્ષી=જુગ્યાની

અવલ કારકુન=મામલત-
દારના હાથ નીચેનો
પહેલો કારકુન (થડ
કલાસ માજીસ્ટ્રેટ)

જમાદાર=એ તથા ગેટ-
નો ઉપરી

રજુ=હાજર

સખતી=જોરજુલમ

તિજોરર=તિજોરીનો
ઉપરી

શરાફ=રૂપિયા લેવા આ

પવાનું કામ કરનાર

નોંધવાનું=લખવાનું

ખત=દસ્તાવેજ; લેખ

હવાલદાર=પોલીસપટેલ-
ના હાથ નીચેનો ચાર
પાંચ રૂપિયાના પગા-
રનો સિપાઈ

દવાખાનું=ધરિપતાલ

શીતળા=સૈયર કાકા;
બળીઆ.

પાઠ ૪૬.

પ્રાંત=ધણા બિલા, એ-
જન્સિ, અને સંસ્થાન
મળી થએલો ભાગ

બિલ્લો=ધણા તાલુકા
મળી થએલો કલેક-
ટરના તાબાના ખાલસા
મુલક

તાલુકો=ધણા ગામ મ-
ળીને થએલો ભાગ

વિભાગ=ભાગનો ભાગ

કલેકટર=બિલાનો મુખ્ય
ઉપરી; નાયબ મુખો

અમલદારો=અધીકારીઓ

દેખરેખ=તપાસ

ધંજનૈર=માંધકામ ખાતાનો વડો અમલદાર

મુલતવી રાખવું=થેડા વખત સુધી નહિ વસુલ કરવું તે

મામલતદાર=તાલુકાની જમાખંધી વસુલ કરનાર અમલદાર

સમતિ=મંજુરી;

પરવાનગી

વહીવટ=કારભાર

સુખકારી=આરોગ્યતા

ધન્ડપેકટર=તપાસણી

કરનાર અમલદાર

મુન્સફ=સબજજ

કમિશનર=વિભાગનો

ઉપરી અમલદાર; સુબે

લેણદેણ=લેવું દેવું

પાઠ ૪૯.

તીડ=અમાજ ખાદ્ય જ

નાર એક જાતનું પક્ષી

પાક=મોલ

ડેપ્યુટી=મદદનીશ

આશા=ઉમેદ

લલામણુ=સિદ્ધારસ

હાલ=હમણાં

શોધવા=તજવીજ કરવા

નિરાશ=નાઉમેદ

પરીક્ષા=તપાસ

ખીના=ખાખત; હકીકત

રેલ=પૂર

પરવાનગી=છૂટ; રજા

દયિયાર=ખંડક તર-

વાર વગેરે

છૂટ=રજા; પરવાનગી

કન્યાશાળા=છોકરીઓની

નિશાળ

નાલાયક=નહિ ચાલે

એવો

ખૂન=મારી નાખવું તે;

ધાત

જીખાની=સાક્ષીએ કહે-

લા ગોલ

ભાગ ૩.

પાઠ ૪૮.

નાળું=પાણી જવાનું

ગરનળું;

મૂળ=નદી જે ઠેકાણેથી

નીકળે છે તે જગા

કહોળું=કાદવવાળું

ચિકાર=ખેડ કાંઠે ભરપુર

ઝરણુ=જમીનમાંથી પુટ-

તી પાણીની સેરા

બરફ=ટાઢથી ઠરી ગયેલું

પાણી

ઠરી=જમી; બંધાઈ

થીજીને=હરીને

ધટ=જડો

કરચો=ઝીણા કટકા

હિમ=હાર

ખાફ=વરાળ

કિરણુ=સીધી લીટીમાં

પડતો પ્રકાશ

ગીપો=ફેરાં

ઝાકળ=કંડીના જોરથી

પડવું પાણીનું હીમ

અટકીએ=થોભીએ

પાઠ ૪૨.

દેવતા=અગ્નિ

અકમક=એક જાતનો

પથર

વા નાખીએ=વીંઝીએ

મીણુખતી=મીણુ સાથ

ની વાટ.

હરી જાય=હોલવાય

શુંગળાધ=રંધાધ

અંગારા=સળગતા કો-
યલા

કુંકણી=દેવતા કુંકવાની

વાંસની શુંગળી

ગતિ=હાલચાલ

તાળે=ચોકખો

જોત=ખળતું; બડકો

હવ=જંગલમાં લાગેલી
આગ

પાઠ ૫૦.

મિઠાધ=ગળ્યા પદાર્થ

કંટાળતો=કાયર થતો

પુષ્કળ=ધણ

સ્વચ્છ=ચોક્કસ

તાળ=તરતનાં

કણી=રજકણો

ઢગલા=ઢગ

મીઠું=લૂણ; નીમક

એસ્વાદ=સ્વાદ વગરની

આરોગ્યતા=સુખાકારી

આરીઆં=ચીમડાના

કકડાને મીઠાના પા-

ણીમાં બોળી સુકવી

બનાવેલા તે

જીવ=જીવાત

અગર=મીઠું પાકે તે
જગા

જીઆળ=પાણીનું ચ-

ઢવું તે; ભરતી

તરી આવે છે=ઉપર

આવે છે.

સિંધવ=મીઠાની એક

જાત

જયાખંધ=ધણજ

દેશાવર=પરદેશ

મોળી=રીક્તી

સાંભરી લખ=ઉસરડી

લખ; એકઠી કરી

સાર.

માણસને પહેલે નંબરે

હવાની, ખીજે નંબરે

પાણીની, ત્રીજે નંબરે

ખોરાકની, અને ચોથે

નંબરે મીઠાની જરૂર છે,

મીઠું સ્વાદમાં ખાઈ છે

છતાં મીઠું કહેવાનું

કારણ એ કે તે ખોરાકને

સ્વાદવાળો બનાવે છે.

પાઠ ૫૧.

મૂળરંગ=પ્રથમનો રંગ

આંચ=ઝાળ

ધરી=પકડી

ગજરો=ફૂલનો માથામાં

ધાલવાનો તોરો

ઉડાડવા=ખદલવા.

ગંધક=પીળા રંગની

ઝટ ભાગી જાય

એવી વસ્તુ

મતલબ=અર્થ

ખાસ=ખસુસ; જરૂર.

ખરડ=ઝટ ભાગે એવી

ચુરેચુરા=ભુકેભુકા

ભડકો=અળતું
વિસ્મય=નવાઈ
અળ=આંચ
અંખું=શીકું; તેજ વ-
ગરતું

આર.

અધકમાં રંગ ઉડાડ-
વાનો ખાસ ગુણ છે.

પાઠ ૫૨.

ફટકડી=એક જાતની
તુરા સ્વાદની વસ્તુ
પાસા=ખાણુ

હાર=કાઠો

પહેલહાર=પહેલવાણી;
પાસાવાણી

શાખ=મરજી; ઇચ્છા

કાના=કોરણો

ખરબચડી=ખાડા ખ.

ઓચીઆં વાણી

કીમતી=મૂલ્યવાન

જુમ્મર=કાચનું કે ધા-

તુનું ઝાડ.

અફાળી=પટકી; પછાડી

અકીક=રંગીન ચળકતા

પત્થરની એક જાત

ઝવેરાત=હીરા માણેક

વગેરે રત્ન

લોલક=લટકણ

પાઠ ૫૩.

કોદાળી=જમીન ખોદ-

વાનું ઓળર

સમી=દુરસ્ત

ભટ્ટી=ધાતુ પીગળવાનો
ચુલો

પાનું=ફળ

ઐરણુ=લુહાર સોની વ-

ગેરે જેનાપર મુકી

ટીપે છે તે ઓળર

ટીપીને=ધડીને

સીધું=પાંસર

નળીઓ=ભુંગળીઓ

કઠેરા=લોખંડ કે લાક-

ડાની પાળ

ખીટીઓ=ખુંટીઓ

પોલાદ=ખરં લોહું

ચપ્પુ=ધાટદાર છરી

ધડતર=ધડીને બનાવેલું

રવેશ=માલનો ઝુલતો

ભાગ; ગોખ

ધા કર=ટીપ

કરવત=લાકડા વહેરવાનું

હથિયાર

સ્કૂં=પેચવાળો ખીભો

કાનસ=રેતરડી

નક્કર=સંગીન.

પાધરં=અહારોઅહાર

પાઠ ૫૫.

ઇંદ્રિય=શરીરના જે ભાગ

વડે કામ અથવા

જ્ઞાન થાય છે તે

(જેમકે, આંખ, કાન,

નાક, જીભ, ચામડી,

હાથ, પગ, મોં,

ગુદા, ઉપસ્થ)

મુખ્ય=મોટા

સોપારીનાં ઝાડ=સો-

પારણ

ચોટી=વળગી; બાઝી

શોષી=ચૂસી

એકાદુ=એક

ઉત્તમ=પેટા

અંગ=ભાગ; અવયવ

અગત્યનું=જરૂરનું.

હિન્દો=કાણાં.

ખ્યાલ=અટકળ; ધારણા

બારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણાં

સાર.

ઝાડનાં મુખ્ય છ અંગ

છે મૂળ, થડ, પાંદડાં,

ફૂલ, ફળ, ખી, પહેલા

તથા ઝાડને જીવાડનાર

અંગો છે.

પાઠ ૫૫.

ચીકણું=ચિકાશવાળું

તાડી=ખાટો નીરો; ખ-

જુરી કે તાડનો રસ.

હોલી=વહોલી.

સીસાપેન=પેનસીલ

ધટ=ધાડું

છેદ=કાણ; વેદ

ચુંદર=ઝાડનો ચીકણો રસ

ઝરપેછે=ધીરે ધીરે વહેછે

આરપાર=આજુબાજુથી

પેલી બાજુ

નીરો=ખજુરી વગેરેનો

તરતતો ઝરેલો રસ.

થોર=થુવેરીઓ; કાંટાનું

ઝાડ.

ખરસાણી=થુવેરની એક

જાત

આંકડો=એક જાતનું

ઝાડ (એના ફૂલ હતું-

માનને ચઢે છે.)

ઉપવાસ=બ્રૂખ્યા રહેવું તે

સાબુચોખા=વાંસીઆ

ચોખા

છાલ=છોડા; ચામડી

રેસા=તંતુ; તાર.

ગળણી=ગાળવાનું ઝી-

ણું કાણાંવાળું વાસણ

હલકા=જલદી પચે એવા

પાઠ ૫૬.

સુખળાં=ડુંડા કે કંઠીની

બાજુએ સોય જેવું

હોય છે તે

મુલક=દેશ

બરછટ=કંઠણ ને ખર-

બચડું લાગે એવું.

બાફે=ગરમ પાણીમાં

પકવે.

હવાલો=તારની ચાળણી

ચાળણુ=ચાળતા બાકી

રહેલો ભાગ; થુડું.

આથો=ચઢીને ખાડું

ચએણું=ખીર

લોપરી=પટી

થુમારે=આસરે

ડુંડી=નાનું ડુંડું

ઉંખી=ધઉંની કંઠી

પોટીસ=ચુમડાં વગેરે

દરદ પકવવા માટે થઉ

અળશી વગેરેના લોટ-

ની બારીને લુગડી

કરવામાં આવે છે તે

ખાંચ=ખોલણ

દાઉદખાની=પીળા પોચા

ડુંમસો=ડુંકો પથ્થુ ભરાઉ

વાળ્યા=ઝીણા કાળાશ
પડતા

પોટો=ધોળો હુમસો.

ફાડ=જીગ

પુષ્ટિકારક=જેર આ-
પનાર

થુલું=ભુસું; આળણ

ઝાટકીએ=ઉપણીએ

રવો=ઝીણો દાણોદાર
લોટ.

જખમ=ધા

સાર.

અનાજની પરીક્ષા તથા
તેનો ઉપયોગ સમજાય
છે.

પાઠ ૫૭.

અમીચો=આગ

દાંડી=વચલી નસ

સાંકડું=નાનું

ગંજફો=રમવાનાં પાનાં

ખાકું=પેઠું

કમળ=તળાવમાં થતું

એક જતનું ફૂલ

જથામધ=સામડું

દાંતા=અણીવાળી કોર

ગુલમોર=એક જનનું

ફૂલનું ઝાડ.

કળી=વગર ખીલેલું ફૂલ.

ચૂંટી=તોડી.

થોકડો=જથો; જુડો.

અળવી=અળુનાં પાંતરાં.

કુંવાર=કુંવારનો છોડ

અગથીઓ=અગથીઆ-

નું ઝાડ.

પાઠ ૫૮.

પતંગીઉં=એક જતનો

સુંદર પાંખવાળો ટીડો

જીવજંતુ=નાનાં જીવડાં

પારખું=જાણું

ખુબસૂરત=દેખાવડો.

ખીલકુલ=સમજળી

વૈતરી=વેઠું કરનારી

ખદલવી=ફેરફાર કરવી

હયિજ=પેટે ચાલનાર

કીડાં

પુડા=મધમાખીનું ઘર

અવનાર=એક રૂપ બહલી

ખીજ રૂપમાં આવતું તે

હુમલો=હલ્લો

વંદા=વાંદા.

જઠર=ખાધેલું પચાવ-

વાની કાચળી

માદા=પશુ પક્ષીમાં સ્ત્રી

જાત હોય તે.

પાંખ=પર

અવસ્થા=દશા; હાલત

કોશોટો=સાંખી ગોળદડી

નિરાંતવળી=નચિંત થઇ

કુડુંબ=વશ; ઓસાદ

પાઠ ૫૯.

ધોળાયા કરતો=વારંવાર

આવતો.

સમડી=કાગડાના આકા-

રનું મોટું પ્રાણી

ચીરે=ફાડે.

કરાંડી=સુકાયલા છોડની
ડાંખંલી; રાડા

ગરદન=ડોક

ખાઉધરાં=ખાતાં ધરાય

એવા

કોહેલું=સડેલું

નહાર=તીથા નખ

ભાગોળ=શહેર કે ગા-

મમાં પેસવાનો દર-
વાજો.

ભાથુ=મુસાફરીનું

ખાવાનું

તીર=કાંઠું

ધસારાખંધ=ઝડપથી

નજર=નીધા

સરી=લપસી

અંધારા=અકર; ફેર; તંબર

ગીધ=ફાડી ખાનાર

મોઢું પક્ષી

ઢોળાવ=ઢાળ

ગળે છે=ઉતારી દે છે

કમકમાટ=ચીતળી

સાર.

ધથરે જે પ્રાણીઓ

અનાખ્યાં છે તે આપણા
સુખને માટેજ અના-
વ્યાં છે, માટે ધથરને
પાડ માનવો.

પાઠ ૬૦.

દોડાદોડ=નાસાનાસ

કુમળી=નરમાશવાળી

પીઠે=અરડે; વાંસે

ગુચ્છાવાળી=ઝુમખા

જેવા વાળવાળી

છોડાં=છોતરાં

કાતરી=કાપી

ફદલા=પુળા

ઠેકડા=કુદકા

ભપકાદાર=શોભિતો

સુંદર=પ્રખચ્છરત

અદન=શરીર; અંગ

રમુજ=આનંદ

વલવલાટ=ઠરીને નહિ

એસવું તે; વલોપાત

ગર=માવો; ગર

કુંપળ=ફણગો; અકુર

રાક્ષી=અને બાળપર

એકેકા અણીદાર દાંત

હોય છે તે

શ્વાંટી=ઝીણા વાળ

ચપળ=ચાલાક

અવાજ=સાદ

ધાતકી=ખુની

દુશ્મન=શત્રુ

બચાવ=રક્ષણ

અકોર=ચપળ

પોલાણુ=પોકળ ભાગ

ઝુમખો=જયો

છત=છાજ

ખીકણુ=ખીએ એવું

નજરે પડતું=દેખાતું

ખાસ કરીને=ધણું

કરીને

દરતું દર=આધે

તેજ=ચાલાક

કૌવતવાળા=મજબુત;

જોરાવર

ઉપરાઉપરી=એક પછી

એક

ફાળ=ફેદકા; છલંગ

ધટ=ગડી

રતુમડો=રતાસ પડતો

રહેઠાણુ=વાસ; રહેવાનું
ઠેકાણું; સુકામ
સમીસાંજ=દીવાળતીની
વખત

પાઠ ૬૨.

ઠટે=દૂર જાય; ખસે
પંન્ન=પાંચ આંગળાં ને
હથેલી જેટલો કાંડા
લગીનો ભાગ

માન=આખર; મોટાપ
પુછડીહલાવતો=પુચ્ચયતો
ફળીવળ્યા=વીટળાયા

સરત=હાર છત
ખંખેરી=ઝાટકી
લટકતી=લખડતી
લાળ=ચીકણું થુંક
મખડું=દોડ

ભરોસાદાર=વિશ્વાસુ
મમતાળુ=માયાળુ
તામેદાર=તામે રહેનાર
પત કરતી=જોખતી
આવ=ખ્યાર; હેત

પાઠ ૬૨.

સગાં=કુટુંબી

નજો=કુટુંબી પાટલી
સુધીનો; પગનો ભાગ
ચહેરો=ઘાટ મોની
શિકલ

બળવાન=જોરાવર
પકડું=પહોંચેલું; પેક
ભમે=ભટકે; રવડે
સવાલ=પ્રશ્ન
ટટાર=સીધા

અણીપડતાં=અણીવાળા
દેખાવ=શોભા; ભરાવ
બરછટ=કરકરા
બગાસું ખાય છે=આ-
ળસ દૂર કરે છે.

કાચું=જડણું
વિકરાળ=બિહામણું;
ડરામણું

છાતીવાળું=દિંમતવાન
કુમલો=ખસારો
કુકડી=ટોળી
બદામીઉં=બદામના રંગ
જેવું

જુરાશ પકતી=જુરાશપર

પાદર=ગામના ઝાંપા બ-
હારની જગ્યા

કિકિયારી=ચીસ
ખંધુ=કુચ્ચું
ભારો=ચુચ્છો
ખોળ=શોધ; તપાસ
દરાખ જેવાં=ગળ્યાં; મીઠાં
વાઠ=શેરડીનું ખેતર
સતાવવું=દુઃખ દેવું;
પજવવું.

પાઠ ૬૩.

નુકસાન=બગાડ
કીકી=આંખના ડોળાની
વચ્ચેનો ખોળ કાળો
ભાગ

ચીર=ફાડું
ધુરકવા=ડોળા કાઢવા
પડખે=ખાજુએ
ખાતર=ખાટે; વસ્તે
પજવો છો=હેરાન કરો છો
કાઠી=નાનો કાઠાર
સહેલામથી=થોડીમહેનતે
ઝાંખા=થોડા
શોભા=દેખાવ

સોન=સમજ
 ઘોર=ધણું બિહામણું
 ખખર=જાણુ
 મ્યાન=તરવારનું ધર
 કરકરી=ખરખચડી
 છોલી=છોતરાં કાઢીને
 ઉપયોગીપણું=જરૂરિ-
 આત
 ગુણુ=પાડ
 કાસળ કાઢવું=જડ મૂ-
 ળથી નાશ કરવો.
 મહેરબાની=દયા
 પાઠ ૬૪.
 વાધણુ=વાધની માદા
 ચળકે=જળકે
 બો=ખીક
 આખેલ=સ્વાદીઓ
 દીપડો=વાધની જાતનું
 પ્રાણી
 સિંહણુ=સિંહની માદા
 અજાયબ=નવાજ
 ધ્યાન=ચિત્ત
 અગ્નિ=દેવતા
 યાજ્ઞ=કેશવાળી; ઘોડા કે

સિંહની ડોકપરના વાળ
 ઠેલણુ=હડસેલી શકાય
 તેવી
 હેરાન=દુઃખી
 ધુધુવાટા=ધુ ધુ કરતો
 અવાજ
 ગર્જના=સિંહનું ખરા-
 ડવું તે.
 ધ્રૂજતાં=કંપતાં
 ભયંકર=બિહામણુ
 ગોસ=ગોસ
 ઠેકાણું=નિયમ
 વસ્તી=વાસો; રહેઠાણુ
 ચાકાં=ડાકા
 આંતરે=ઘેરે, કબજે કરે
 પાઠ ૬૫.
 ગોખળગાય=પરમેશ્વરની
 ગાય
 કરોડ=વાંસાની વચમાંનું
 ઉભું હાડકું
 ઉપરાંત=વધારે
 દવાશાળા=પ્રસ્થિતાલ;
 દવાખાનું.
 હાડપિંજર=હાડકાનું

ખોખું
 દિવાલ=ભીંત; કરો
 ટાંગ્યું=લટકાવ્યું
 બિહામણું=ડરામણું
 ગરદન=ખોચી
 પાંસળી=પાસા ચરની
 હાડકા
 બેડોળ=કદરૂપું
 ભરાઉ=ભરેણું
 બેશક=નક્કી; ખચીત
 કૌવત=જેર; ખળ
 અદ્યવો=માગો.
 ખોપરી=મગજનો દાખડો
 મગજ=ખોપરી માંહેનો
 નરમ ભાગ
 ફેફસાં=દમ ભરવાની
 કોથળી
 હૃદય=લોહીની ટાંકી
 ચાપો=કુલાની પાસેનો
 જાંગનો ભાગ
 પુકકો=દમ ભરવાની
 કોથળી
 સંગ્રહણુ=સારી સંભાળ

રેસા=તાર; તાંતણા
 સંકડાય=સંકોચાય
 ગોટલો બાજે છે=એક
 ઠેકાણે એકઠો થાય છે
 સ. ૧) માંસપેશી શેની
 બનેલી છે? ૨) હાડકાંની
 જરૂર શા માટે છે?
 સ. ૩) લોચામાં કયો
 ગુણ છે કે જ્યાં તે
 લાંબા ટુકા થઈ શકે છે?
 સ. ૪) શરીરમાં કેટલાં
 હાડકાં છે?

પાઠ ૬૬.

ત્વચા=ચામડી
 સંવાળું=લીસું
 ઉપસી=ઉંચી આવી
 દરદ=દુઃખ
 નિશાણી=એધાણી
 અડકે=છેડે
 ખમાતું=સહન થતું
 ખોળાડું=ઉપકું પડ,
 હેડળ=નીચે
 રેખા=કાપા; ભીટી
 ગરમ=ફાળા

ગેંડા=ગેંડાનો નર
 કુદરતી=માણસનું કરેલું
 નહિ તે; ઈશ્વરે બના-
 વેલું તે
 ઢાંકણ=કવર; પડ
 રક્ષણ=સંભાળ; બચાવ.
 ઢીમું=ઢીમણું
 ગોડ=રસવિકારની ગાંઠ
 પડ=પોપડો
 ખરી પડે છે=જતી રહે
 છે; નીકળી જાય છે
 રજાતા જાય=રજાઆવતી
 જાય

લટું=જખરી
 આળુ=જરા અડક્યાથી
 પણ દુખાય તેવું
 ભાંકે=થોંચે; ધાલે
 ખાલ=ચામડી; ત્વચા
 ઓસીકું=તાનો તકીઓ
 દાખલો=ઉદાહરણ
 ગલેફ=એ.સીકા કે ગોદ-
 ડાને ચડાવેલું પડ.
 સફમદશકે=નાની ચીજ

ને મોટી દેખાડનાર
 અસંખ્ય=અગણિત;
 ધણાજ
 સ. ૧) શરીરનું ઢાંકણ
 કયું? સ. ૨) ચામ-
 ડીનો ઉપયોગ કહો.
 સ. ૩) ચામડીમાં કેટલા
 પડ છે? સ. ૪) એ
 પડનો ઉપયોગ સમ-
 જાવો. સ. ૫) કય
 જગાની ચામડી જડી
 હોય છે? સ. ૬) એક
 દાખલો આપી ચામડી-
 ની રચના સમજાવો.
 સ. ૭) જેના શરીર પર
 વાળ વધારે હોય તેની
 ચામડી કવી હોય છે?

પાઠ ૬૭.

ટકોરો=આંગળી વાળી
 નખથી ઠોકવું તે
 ટકે છે=નબે છે; ચાલે છે
 પહેર્યા=ધાવ્યા
 ખીક=કર; ભો
 કોથળી=થેલી

કરાયું=ઉભું રહેવાયું
ટાંગી=સટકાવી
રાંપી=ચામડું સાફ ક-
રવાનું મોચીનું ઓળર
કુમળું=નરમ.

સુરત=તાપી નદીને કામે
કાઠે ચહેર છે તે
તળીઉં=નીચેનો ભાગ
ખામું=મળતું; સાફ
તરડે=તરડ પડે; ચીરા
પડે; ફાટે.

કમાવેલું=પકવેલું
ચમારવાડો=જ્યાં ચમાર
લોકો રહેતા હોય તે જગા
વાસ ભારતી=ગંધાતી
જીન=ઘોડાની પીઠ પર
નાખવાની ગાદી
મસક=પાણી ભરવાનો
ચામડાનો કોથળો

સ. ૧) ચામડામાં કયો
ગુણ છે કે જેથી પાણી
અંદરથી બહાર નીકળી
જવું નથી ? સ. ૨)

જોડા પહેરવાથી શો
લાભ ? સ. ૩) ચામ
ડાને કળવવાની રીત
કહો. સ. ૪) ચામડાની
કઈ કઈ ચીજો ચાય છે?

પાઠ ૬૮.

ગિન=ઘેટાના વાળ
વાંકડીઆ=ચુંચળીવાળા
ટકાઉ=મજબુત
સાચવી=સંભાળી
દુઆ=ઝીણું જીવડાં.
હુફ=મરમાવો.
દોરઠાંકર=મળદ ઘોડા
વગેરે

ઝોટો=ખળદને ઝોટાડવા
માટે શીવેલું કપડું.
ગરમાવો=હુફ; ગરમી
ઉતર્યા=પૂરા થયા; ગયા
ગાંસડી=પોટલી.
કાંતવું=લાંબા દોરા કાઢવા
ઉઠવેલું કડાકુટ; માથાકુટ
ભરાડ=પામે પાસે
વારકુટ=જેકીટ; કંમર
સુધીનો વગર બાંધેનો

કબજો.

કબજો=પમની પાની
સુધીનો ડગલો; જમો
કબજો=બાંધવગરનું
બદન

સ. ૧) ઘેટાંને ટાઢ કેમ
વાતી નથી ? સ. ૨)
ભરવાડ ક્યારે ગિન કાતરી
લે છે ? સ. ૩) ગિનનો
ઉપયોગ કહો. સ. ૪)
ગિનનાં કપડાંથી ટાઢ કેમ
વાતી નથી ? જ. ૪)
શરીરમાંથી મરમી નીક-
ળી જવા પામતી નથી.

પાઠ ૬૯.

આંગણું=પારણા આંગ-
ળની જગા.
તળીઉં=નીચેનો ભાગ
બેજ=ચરદી
સાગ=લાકડાંની એકબીજા
વાડો=ધરની પાછળની
ખુદી જમીન.
ક્યારો=ચોરસ ખાડો
રંગમેરંગી=જુદા જુદા

રમના.

ચોષડીએ=વખતે

ઉભરણી=ભોંય તળી-

આથી ઉંચાઈ

ખાસ=જણી જોધને

કુંભી=ધરનાં ઉભાં

આડાં લાકડાં બેસા-

ડવા માટેની બેસણી

છોલાણું=છોદેવડાવવીતે

ખરસાળ=ધરમાં પેસતાં

પહેલો ખંડ આવે

છે તે.

ઐસરી=ઐટલી.

દેરાસર=દેવને રાખવાનું

ઠેકાણું.

પૂજન=સેવા.

રસોડું=રાંધણી; રાંધ-

વાનો ઓરડો.

સરડાવવું=જાપરા ઉપર

કામડા અંધાવવાં,

પાણિઆર=પાણીના

બેડાં તથા ગોળી

મૂકવાની જગો.

કોઠાર=અનાજ ભરી

મૂકવા માટે લાકડાનો

બનાવેલો તે.

ધુમાડીઉ=ધુમાડો નીક-

ળવા માટે બાંધેલું તે

શેરાઈ=ભરાઈ

વૈદનાં પગલાં ચતાં નથી

=રોગ આવતો નથી.

જળરૂ-સંડાસ

છીંડી=ધરની પછાડીનો

નેવાં પડવાનો ભાગ.

સીડી=નીસરણી

દિવાનખાનું=બેસવા બે-

ઠવાનો મુખ્ય ઓરડો.

મોટાં=પ્રખ્યાત; નામીયા

ખુશીયા=સફાઈથી

વેલ=વેલા.

ખીંટી=ખુંટી

તાકા=મોટા ગોખલા

મોભ=જાપરાની વચમાં

નું આડું લાકડું.

સાકટી=વળી.

પકવાસા=જાપરાના સા

કટા સાથે જડેલી

પાટીયાની ચીપો.

કામડું=વાંસડાની બે

ફાડમાંની એક ફાડ

છત=છાજ

નરદમ=તદન

ઝરખો=ગોખ; રવેસ

બેશક=નક્કી

સવડવાળું=સગવડ

ભરેલું; વગવાળું.

પાઠ ૭૦.

ઐળો=છાયો; પડછાયો

મદારી=ખેલ કરનાર

છાયાયત્ર=ઐળાપરથી

વખત જાણવાનું યંત્ર

સાધન=સાહિત્ય

સ. ૧) અસલના વખ-

તમાં ધડિઆળ હતા?

સ. ૨) અસલના લોકો

વખત શા ઉપરથી

જાણતા ?

પાઠ ૭૧.

ધડિઆળ=વખત જા-

ણવાનું યંત્ર.

ચંદો=ધડિઆળમાં આં-

કા માંડેલો ગોળ ભાગ

પમથીઉં=નાની ઓટલી

I=એક

II=બે

III=ત્રણ

IV=ચાર (૫-૧)

V=પાંચ

VI=છ (પાંચ+એક)

VII=સાત (પાંચ+બે)

VIII=આઠ (પાંચ+ત્રણ)

IX=નવ. (દશ-એક)

X=દસ

XI=અગિઆર. (દશ+એક)

XII=બાર. (દશ+બે)

કુંડાળું=ગોળ ચકરડું

મિનિટ=અતીપળ; સાઠ સેકન્ડ

અંતરે=છેડે.

કમાન=પોલાણની પટીનું ચુંકળું.

સામટા=ખંધા.

મધરાત=વચલી રાત

ઠંડપ=હિતાવળ

કુંચી=ચાવી

કલકતી=હિલકતી

સ. ૧) ઘડિઆળમાં

કેટલા કાંટા હોય છે ?

સ. ૨) બંને કાંટા સ-

રખા હોય છે ? સ. ૩)

નાના તથા મોટા કાંટા-

થી શું જણાય છે ?

સ. ૪. ઘડિઆળ બે-

તાં શીખવાને માટે પ-

હેલાં શું ઓળખવું

જોઈએ ? સ. ૫) ચંદા

પર કેટલે સુધી આંકડા

માંડેલા છે ? સ. ૬) ના-

નો કાંટો આઠપર હોય

ત્યારે મોટો કાંટો કયા

આંકડાપર હોય છે ?

પાઠ ૭૨

પડીકું=ખંદલ.

સમતોલ=સરખું વજન

તોલ્યું=જોખ્યું.

દાંડી=ત્રાંજવા બાંધે છે

તે લાકડી.

ચીચવો=એક ઉભા લા-

કડાપર ખીજા આડા

લાકડાની વચમાં સા-

લ ધાલી બે છેડે બે-

વાની રમત.

મધ્ય=વચલા

સેજસાજ=જરા

ત્રાજવું=તોળવાનું સા-

ધન

પલ્લું=છાબડું

છેતર્યો=ઠગ્યો

પાધરો=ત્રીધો

તોલ=વજન

સમાન=સરખી

યુક્તિ=તદખીર,

ખાધ=તુકસાન

સ. ૧) આપણને માલ

ઓછો ન મળે તે માટે

ત્રાજવાની બાબતમાં

શી તપાસ કરવી ?

ત્રીજી ચોપડીનો

“ડીકેટરન. શિક્ષક”

ભાગ ૩ બે આના.

કવિતાની સમજૂતી પાઠ ૭ મો.

આપણી આજીવ્યાજીવે ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે. ઘાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેઠાણ છે. (૧) ભોંયમાં પેસીને ભોંયમાંમાં કાંઈ વાત કરીએ અથવા મનમાં નકારા (કાંઈનું ભૂકું કરવાના) વિચાર કરીએ તો તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨) રજકણ મૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની ખાલી જગ્યા શોધીએ પણ પરમેશ્વર વગરની કાંઈપણ જગ્યા ખાલી મળે નહિ. મતલબ કે બધેજ પરમેશ્વર છે. (૩)

પાઠ ૮ મો પરમેશ્વરની પ્રાર્થના.

અરે ! દેવના પણ દેવ ! હે જગતના ધણી (પરમેશ્વર) હું તમને પગે લાગીને પ્રાર્થના કરું છું કે હે દયાળુ તમે મને દુઃખથી અચાવો. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૧) હે પરમેશ્વર તમે મારાં માખાપ છો, અને તમે હંમેશાં બધાનું પોષણ કરનારા છો; તમે મારાપર કરોડો ઉપકાર કર્યા છે. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૨) હું ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો જીવ છું, મારી કાંઈ પણ વાત તમારાથી અજાણી નથી; (મતલબ કે બધી તું જાણે છેજ) હે દયાળુ મારો યુનો માફ કરો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૩) અમે નાનાં છોકરાઓ હાથ જોડીને (કરમસીને) કહીએ છીએ કે હે પ્રભુ અમારી બુદ્ધિ ધણીજ આપી છે, માટે સ્મરણની કરીને અમારી માગણી મનમાં લાવો; હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તમારોજ આ-

શરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે મર્ગાવહાલાં છે તે બધાં શરીરે સુખી (તદુરસ્ત) અને જબરાં રહીએ; હમેશાં તમે અમને સહયુક્તિ આપજો. હું ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને એક ફક્ત તારોજ આશરો છે. (૫) મેં તમારી બરાપણુ સ્તુતિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ ગાવાની (ભજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી, તોપણ દયા લાવીને (મહેરબાની કરીને) સેવકના દુઃખ મટાડો, હું ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૬)

પાઠ ૧૬ મો. સત્ય.

અરે મારે સત્યનું ધ્યાન ધરવું. અને નક્કી સાચું બોલવું, કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ. અને દુનિયામાં આબરૂથી પંકાએલા રહેવું. (૧) સત્યના બીજથી સત્યનું મોટું જાડ થશે; અને તેના લાભકારી સારાં ફળ મળશે. સત્યરૂપ જાડની નીચે માણસો આસરો લેશે તેથી તેમનાં દુઃખો જતાં રહેશે, અને બધાં સુખ મળશે. (૨) દુનિયાનાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને આધારે) રહેલાં છે, માટે અસત્ય કામ કરવાથી માણસ દુઃખમાં આવી પડશે. જેમ સત્ય રૂપી સુરજનું તેજ બધાં પ્રકાશશે તેમ કપટ અને નહારી બુદ્ધિ (સત્યની) બીકથી નાશ પામશે. (જતી રહેશે.) (૩) કદાચ કોઈ કારણથી સત્ય ઢંકાઈ જશે, (જાહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે સત્યનોજ પ્રકાશ થશે, મતલબ કે સત્ય ઉઘાડું પડશે. જેમ સુરજ કદી વાદળોથી ઢંકાઈ જાય છે, તોપણ તે પાછો ફરીથી ખુલ્લો થઈ પ્રકાશે છે તેમ. (૪) સાચને નુકસાન નથી, (સાચું બોલવાથી નુકસાન થતું નથી) તેમ તેનો કદાપિ નાશ પણ થતો નથી, માટે હમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવવી, સત્ય બધાં દુઃખ નક્કી ટાળે

છે, સત્યના જોડું જોર ખીજું નહીં નથી. (૫) સત્યમાં હંમેશાં ખરું સુખ રહેલું છે, એટલુંજ નહિ પણ સત્યથી પરમેશ્વર ધણા ખૂબ થશે. વળી સત્ય વગર ખીજો કોઈ ધર્મ નથી, માટે સત્યથી સ્વર્ગ જતો અને હંમેશાં ખૂબ રહેા. (૬)

પાઠ ૨૪. જશુએનાં ટાળામાં તકરાવ.

ચોપમાં જનાવરોમાં એક વાંધો પડ્યો; તેથી તેઓએ પોતે સાથસાથ સવાલ જવાબ કરવા માટે કચેરી ભરી (બેઠાં થયાં) અને ત્યાં બધાં નર અને માદા બેઠા. એટલે ગાય—હું ગાય ગરીબડી પડી એટલે મારા મુજોની (ઉપયોગીપણાની) કદર કોણ કરશે ? મનસુ કે કોઈ નહિ. મારાં વાહરડાં બિચારાં દૂધ વગર ટળવળે છે અને દૂધ નો ખીજાં ખાય છે; તોપણ મારા પર થતા જુલમનો પાર ક્યાં છે ? (ટક) (૧) કુતરો—હું વિશ્વાસુ પ્રાણી છું. ધણીનું અન્ન ખાઈને મનમાં ટેક રાખીને તેના ખાધેલા લૂથનો બહો વાળી આપું છું અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરું છું; (ટક) (૨) ગધેડો—કે બેવકુફ (અક્રમ વગરના) માણસ અને હસે છે, પણ સમજતા નથી કે ભાર કોણ ઉપાડે છે ? ભાર વજન લાધે, (પીઠપર ભરે) તોપણ વગર તકરાવે હું ચાલું છું; પણ કહો કે માણસે મારો જીવ ક્યાં જાણે છે ? (ટક) (૩) ઘોડો—હું સરીરે દુઃખ વેડીને ચાકરી કરું છું, અને કદાપિ હાર (ખાવણું) પણ ન ખાઉં, ધણીને પીઠપર બેસાડીને સુસાફરી કરું છું, તોપણ કહો કે કોણ મારી કાળજી રાખે છે ? (ટક) (૪) જીંઠ—સુસાફરીમાં રસ્તો કાપવાને હું ધણી લાંબી સુસાફરી કરું છું, તોપણ કોઈ કાલકી સુસાફર પાણીને માટે અને મારી

નાખે છે (રણમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ બચાવવાને હંટને મારે છે કેમકે તેની પીઠપરના ઢેકામાં પાણી ભરાઈ રહેલું હોય છે.) છતાં પણ મરતાં મરતાં હું પરોપકાર કરું છું. (ટેક) (૫) હાથી—રાખની અંબાડીનો આધાર મારા પર છે. (મતલબ કે મારા વડે અંબાડી શેભે છે.) મારાં પગલાંથી સ્વારી સારી દેખાય છે, અને વળી દરબાર પણ શેભે છે. તેથી હું પશુઓમાં મોટો સરદાર છું. (મતલબ કે પશુઓમાં હુંજ મોટો છું) (ટેક) (૬) બકરો—હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી. તોપણ માણસ મારાં માંસ ખાવાને માટે તલપી રહે છે; તેથી હું ચંડાળના હાથે કપાઈ મરું છું. કહો મને ખીન ગુનેગારને ઇન્સાફ ક્યાં મળે છે? (મતલબ કે મળતો નથી.) (ટેક) (૭) બળદ—મારા જોરથી ખેડુત હળ-જમીન ખેડે છે. મારા પર આખી દુનિયાનો આધાર છે; હુંજ સ્વારી કે વેપારનો રોજનો ભાર ઉપાડું છું. તોપણ મને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (ટેક) (૮).

ગધેડો, બકરો, બળદ, હાથી, ઘોડા, ને ગાય એ બિચારાં પ્રાણી ખીજના બરોસા પર અફળાય છે. વિશ્વમાં નહારાં કામને માટે જો કે સરકાર સજ્જ કરે છે; તો પછી પશુ પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમેશ્વર ગુસ્સે થાય નહિ? મતલબ કે થાયજ.

પાઠ ૨૭. જુઓ કે જંતુની જાતમાં કીડી પણ અનાજ એકઠું કરે છે. અને બધી સાથે મળીને હંમેશાં હળીમળીને દરમાં રહે છે.

પાઠ ૩૧. પક્ષીઓની ખુશાલી.

કાડ ને છોડવાની ડાળીઓ હાલે છે, અને પવન પાંદડાં હલાવે છે. શાશાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં બેઠે છે. (મતલબ

કે કલોલ કરે છે) પક્ષીઓ અતુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન ધરતાં, જંગલમાં ચેનખાજી કરતાં અને હંમેશાં ખુશીમાં ફરતાં ટાળામાં હાળી-ગાળીને રહેતાં (એક બીજાને) મનની વાતો કહે છે. સુખીઆ પક્ષી હંમેશાં ઝાડ છોડવાની ઝાળીપર ડાલે છે. (૧) કોઈ જંગલનાં ફળ ખાય છે. કોઈ દાણા ખાતા જાય. કોઈ ફૂલમાંનો રસ ચૂસે છે અને કોઈ લીલોતરી ખાય છે. કોઈ લીલોતરી ખાય અને પાણી એવારે દોડી જાય, બધાં પક્ષીઓ સાથે નહાય અને પછી પોતાને રસ્તે પાછાં ફરે, સાંજે માળામાં બચ્ચાંને મુખે બેઠેલાં જોઈ સૂએ છે, સવાર થતાં પહેલાં ઊઠીને દોડે છે અને કોઈ જંગલમાં ફળ ખાય છે. (૨) સારી રીતે જૂલનાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે તે બધાં પંખીઓ હેતથી ખાય છે. વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો છે. તે મીઠો માલ મંડ્યા રહીને ખાય તોપણ ખૂટે નહિ એટલો છે, તે ખાઈને હંમેશાં સંતોષ રાખીને દરરોજ ચોખ્ખું પાણી પીએ છે. અને પોતાને ઠંડાણે આવીને નિરાંતે બેસે છે. ફળો સારી રીતે હાલે છે. (૩)

ઉદ્યમ વિષે.

મહેનતથી માણસ એકલો હોય તોપણ હજારો માણસોને પાછળ પાડે છે, મતલબ કે પોતે આગળ પડે છે. મહેનતથી મરજી મુજબ પૈસો અને અનાજ મેળવી શકાય છે; મહેનતથી રાગની પહવી લેવી હોય તો તે કાંઈ આશ્ચર્ય નથી મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે; મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે. મહેનતથી આપ-દાઓ તુરત જતી રહે છે. મહેનત માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું શોધી કાઢે છે; અરે બાળકો! તમે મહેનતને ઈચ્છેલું ફળ આપનાર ગાય બરાબર જાણો. મહેનતથી ધાર્યા મુજબ ઘણો લાભ મેળવાય છે.

સાર—આજસ છોડી મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૬ મો. ગ્રીષ્મ ઋતુનો તમાસો.

પરમેશ્વરની મોટાઈ અમે ગ્રીષ્મઋતુમાં જોઈ લીધી. ઝાડની ઠંડી છાયામાં ફૂલ, ફળને ખુશીથી હાલતાં જોયાં. (૧) કોયલમીઠા સ્વરથી બોલતી હતી, તેથી આ આંખાનું ઝાડ સાઈ દેખાય છે. જેમ જ-મીન (સુરજની ગરમીથી) ગરમ થતી જાય છે તેમ મોગરો (પોતાની) સારી વાસ ફેલાવે છે. (૨) આંખો—જંગલમાં અને ઝાડોમાં રમતી અને ખુશ થતી વસંત ઋતુ મને (આંખાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઈ, પછી ગરમીની ઋતુ થઈ એટલે આંખાંપર બહુ સારી ફેરી આવી, તેને સારી લીલીછમ જોઈને માણસો (તે લેવાને) લોભાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ઘણો તાપ પડે છે, તેથી ફેરીઓ ઝાડપર પાકીને ખરી પડે તે પછી રમદાર થઈને સારો કેસરીઆ રંગ ધરે છે. તે (ફેરી) રસથી દુનિયાના લોકોનું મન પોતાની તરફ ખેંચતી તેથી ફેરીની મળ મનમાં રહેતી. (૨) કોયલ—જુઓ આ ગરમીની ઋતુમાં ધામ ઘણું થાય છે. તેથી પક્ષી ત્રિહીત જંગલે જંગલ ફરે છે. હું (કોયલ) ટહુકાથી માણુમનું નારા તરફ ખેંચું છું. મારું રહેઠાણ આંખાના ઝાડપર છે. (૧) હું મારા ઢાળા રંગના શરીરથી ઝોળખાઉં છું, અને મારા મધુરા સાદ વડે વખણાઉં છું. (હું માણસોને) ગાયનના સુર સમજાવું છું, અને મનને મોહ પમાડે એવો બાગ ઘણો ગજવી મૂકું છું. (૨) મોગરો—જુઓ આ બાગ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે. વેલાઓમાં ખી-લેલી કળીઓ છે તેથી શરીરમાં સારી વાસ બરામ છે. હું ઘણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું. બધા લોકોએ મને ગ્રીષ્મનો ખીલેલો બાગક ગણ્યો છે.

ઈંદ્રિયજ્ઞ.

આંખો, કાંચલ અને મોગરો એક હારમાં સાથે ગાય છે.

આંખો—કેરી રસદાર હોય તેજ સારો.

કાંચલ—હું ઝીણા સ્વરને લીધે ઘણી વખણાઉં છું.

મોગરો—અર મોગરાની મીઠી સુગંધ છે.

બધા કહે છે અમે સારી અને શોભિતી ત્રીજમ ઝગતુ જાણી.

પાઠ ૪૦ મો.

સ્વચ્છ પાણીથી ભરેલી સારી નદી જુઓ, તેને કાઠે નાનાં મોટાં ઝાડો જોવામાં છે. એમાં જુદાં જુદાં રંગનાં માછલાં મજા કરતાં અને કિનારાપર લીલુંછમ જેવું ઘાસ પશુઓ ચરતા જણાય છે. બધા દહેરનો દેખાવ નક્કી નદીથીજ સમજવો. નદીથી નાહવાનું ધોવાનું, પાણી પીવાનું મોટું સુખ સમજવું.

ભૂગોળના સવાલ.

પાઠ ૩૮ મો. સ.) પ્રહલાદ શું ધધો કરતો હતો ? વલસાડથી પારડી કઈ દિશામાં છે ? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કઈ નદી આવે ? પારંગરાના ડુંગરાના શિખરપર ચઢીને તેમણે શું જોયું ? પારડી આવી તેઓએ શું કયું ?

પાઠ ૩૯ મો. સવાલ) ગુજરાતમાં મોટા પર્વત કયો છે ? આબુથી ખીજ નાના પહાડ કયા કયા છે ? ટેકરો, ડુંગરી, ડુંગર, પર્વત, તળેટી, અને ખીણ એટલે શું તે સમજવો. નવી જમીન શી રીતે બને છે ? કયા પર્વતપર જંગલા, કિલ્લા, દહેરાં વગેરે બાંધી શકાય ?

મેદાન એટલે શું તે સમજવો. મરુદ્ધ, દેવકીહનાઇ, તુળશીસ્થામ
એનાં કુડમાં ઉનાં પાણી શાયી હશે ? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયાં
તે સમજવો. મેદાન અને કુંગરનો ઉપયોગ કહો.

પાઠ ૪૦ મો. સવાલ) વરસાદનાં પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ
કરે છે ? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીના મુખ આગળની અને મૂળ
આગળની જગામાં શો ફેર હોય છે ? સરોવર શી રીતે બનતાં હશે ?
સરોવરનાં પાણી કેવાં હોય છે ? કયા સરોવરનું પાણી ખાર હોય છે ?
ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે ? અને ખારા પાણીનું
કયું છે ? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે ?

પાઠ ૪૧ મો. સવાલ) સમુદ્રનું પાણી ખાર શા માટે હોય છે ?
સમુદ્ર કેટલો ઉંડો હોય છે ? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે ?
સમુદ્રમાં મોઝાં શાયી થાય છે ? સમુદ્રનું પાણી રાત્રું, ભુરું ને પીળું
દેખાવાનું કારણ શું દરીઆમાં રેતી કયાંથી આવતી હશે ? દરી-
આમાં શું શું પાકે છે ?

પાઠ ૪૨ મો. સવાલ) હજારો કયાં છે તે તે જાને માટે
પ્રખ્યાત છે ? દરીઆ ત્રિષે થોડીક વાત કહો. ભૂશર, અખાત અને
ઉપસાગર એટલે શું તે સમજવો. એટ શી રીતે બનતા હશે ? દ્વીપ-
કલ્પ એટલે શું ? કઇ ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હંમેશાં થયા કરે છે ?
સામુદ્રધુની અને ખાડી એટલે શું તે સમજવો.

પાઠ ૪૩ મો. સવાલ) ગાડાં ને હજારમાં શેતુ લાકડું વાપરે છે
અને તે લાકડું વાપરવાનું કારણ શું ? હુદારને ત્યાં શું બેયું ?

કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું? ઢેડવાડામાં ઢેડા શું કરતા હતા? શણું શું બને છે? ગામડામાં વસવાયાં લોકો કયા કયા ધંધા કરે છે?

પાઠ ૪૪ મો. સવાલ) ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજવો. અમદાવાદ ક્યાં છે? શું છે? ને શાને માટે પ્રખ્યાત છે?

પાઠ ૪૫ મો. સવાલ) કુબેરદાસ ક્યાં જતા હતા? તેમની સાથે કોણ ગયું? મુખીએ કોને સલામ કરી? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી? કુબેરદાસે શું જવાબ આપ્યો? કોબદાર, ઓવરસીઅર અને તિજ્જેરરનાં કામ કહો. વેચાણ, ગીરોખત, પ્રયુ ખતુનોંધે છે? કુબેરદાસ દવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઈ?

પાઠ ૪૬ મો. સવાલ) તાલુકો, જિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેકના ઉપરીને શું કહે છે? જમીનની વસુલાત માફ કરાવવી અથવા મુલતવી રખાવવી એ કોણ કરી શકે? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાનાં નામ દો. અને તે ખાતાઓનાં મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે? તાલુકાના લેણદેણ સંબંધી દાવા કોણ ચુકવે છે? તાલુકામાં પોલીસ ખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કોણ? જિલ્લાના દવાખાનાના ઉપરી દાકતરને શું કહે છે?

પાઠ ૪૭ મો. સવાલ) કલેક્ટરને મુખીએ શી બાબતની અરજ આપી? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે? જિલ્લા જડજને શું કામ હોય છે?

પદાર્થ પાઠ ભાગ ૧ લો. પહેલા ધોરણ માટે ત્રણ આના.
પદાર્થ પાઠ ભાગ ૨ જો. બીજા ધોરણ માટે પાંચ આના.
“ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૩ ત્રીજા માટે બે આના.

પાઠવાર અઘરા શબ્દો તથા જોડાક્ષરો.

વાર્તા	સામાન્ય	મૂળાક્ષરો	જોડાક્ષરો	પદાર્થપાઠો
પ્રાણીઓ	ચિત્રો	હોશિયારી	ભૂગોળ	માહિતી
પુસ્તકો	પોપટીઉં	વર્ણન	લિપિ	ગ્રાહ્યણી
બાળબોધ	પંડિતો	અનન્ય	વરકુ	અનુસ્વાર
વિસર્ગ	ફક્કડ	નર્ચા	શ્રદ્ધા	ઉદ્યોગી
અનુક્રુ	ઉંમર	વિદ્યાભ્યાસ	ધ્યાન	ટકું
મૂર્ખ	હડહડતો	કળિયુગ	ઉતર્યો	બુદ્ધિ
હિંડાકે	ખર્ચુંપાન	શ્રાવક	જાત્રા	ફૂદી
ફૂખી	અછલ	ધણીધણિઆણી	ભક્તિ	કૃપા
નરસિંહ	ચૌદશ	શિક્ષક	અંતઃકરણ	ફેટો
સોંખ્યો	શુદ્ધિ	આશ્ચર્ય	લગ્ન	કુટુંબ
ખૂંચેલો	ઈન્સાફ	વિજયનગર	ઘડાવ્યાં	કીમતી
સત્તર	મિલકત	વહેંચણ	દિવાન	ઉમેર્યો
સુશોભિત	સિપાઈઓ	પૈપૈસો	અટકાવ્યો	વિશ્વપતિ
જગકર્તા	ભૂખ્યો	સ્તુતિ	પ્રાર્થના	નિવારો
હોડાહોડ	છુટયું	પ્રમાણિક	કંમત	પોલીસ
વૃદ્ધ	આગ્રહ	મુશ્કેલી	વિધવા	જાપ્તો
તુરંગ	વાણીઆ	વિકટ	તૂટી	દ્રવ્ય
લૂટી	મિઠાઈ	તાલેવાંત	લૂટ	ભુંડું
મહદાં	યુધિષ્ઠિર	અભ્યુન	કોધ	વર્તાણુક

કુર્યોધન	ચી	દ્રૌપદી	કુંપડી	દુઃખ
નવાણુ	કૌરવો	ચિત્રગુપ્ત	ગંધર્વ	ગુસ્સો
ન્યાયાધીશ	પ્રીતિ	ચર્યા	સાક્ષી	શક્તિ
વિચાર્યું	ગળેપડુ	ગૃહસ્થ	નિસાસો	લંગડો
હંમેશાં	કદાપિ	શિષ્યાળ	વિલાસપુર	મહોલ્લો
પિત્તળ	મશ્કરી	શિરોધ	સ્વાદે	મઝા
સિવાય	દુષ્ટ	કલેશ	નિશ્ચય	વૃક્ષ
આશ્રય	પ્રગટે	ઉન્નત	સ્વર્ગ	રિવાજ
વર્તમાનપત્ર	લક્ષ્મી	ઉત્તર	પત્થર	પૂજે
વિદ્યાર્થી	સ્વચ્છ	તમાશો	ચોંટાડવા	ઇન્દ્રિય
ઢાંકણુ	કંટાળો	છિદ્રો	તુકસાન	ભિનાશ
ચોંટયો	નાદ્વા	લૂછી	પાડોશણુ	વિદ્વાન
અઘાટ	ફેંસલો	નિર્ણય	દિલ્હી	વિદ્યા
આસરો	વિષયો	બુદ્ધાવંદ	મચ્છર	નમ્ર
ફાટયો	માતેલો	ચુકિત	ગર્વ	ચોશિંગટન
ભેજ	વિષ્ણુપ્રસાદ	પુસ્તકાલય	વૃત્તાંત	ધમકાવ્યા
હિંમત	લક્ષણુ	ધર્ષાખોર	ખંદગી	અદ્વાહ
અદેશો	સાહડી	બ્રાહ્મણુ	પિડાય	ધિક્કાર
પુરુષો	ઝવેરાત	તક્લીન	ગુરુ	ગંદકી
મુકુંદ	પશ્ચિમ	ભિખારી	નૌતમલાલ	ચિંતા
મંદવાડ	ઢોલ	દિવાલ	સ્થિતિ	શિક્ષણુ

ખૂશ	કિલ્લો	ઠપકો	ખિછાનું	ચાકર	રમણીય
દેશનિક્ષલ	ખાંધણી	ભાંગ્યું	દુર્ગંધ	સ્થિર	આકૃતિ
વિવાહ	પુષ્કળ	ઢાળાયું	કૈકેયી	ચમત્કાર	દેવસ્થાન
માર્ગ	સંગ્રહ	મુકાય	મંથરા	ગ્રીષ્મ	પર્વત
શ્રેષ્ઠ	જંતુ	મુકાવ્યો	શત્રુદ્ધ	ઋતુ	કાઠિઆવાડ
નિદોષ	કઠિઆરા	દોષ	અયોધ્યા	શ્યામ	શેત્રુંજી
ધકકો	વસામો	મળરકે	કૌશલ્યા	મહિમા	પાલિતાણા
કૂટી	ધર્માદા	નિર્મળ	સુમિત્રા	સુગંધ	લસુંદ્રા
કૂટયો	દસમો	સંતોષ	લક્ષ્મણ	ચિત્ત	લિંબાય
સંતાડવા	આશીર્વાદ	વિપત્ત	સંદેહ	સૂર	જન્મ
સદગુણી	ચોકખું	ધૂળ	ચાદ	પ્રપુલ્લ	ગમ્મત
પ્રદર્શન	શેખચઢી	તરુવર	મુન્સફ	પ્રહલાદ	સ્કં
સીવણકામ	તર્કપ્રસાદ	વડોદરા	ચોચાંસી	કરબો	ખીંટી
ગૂંથે	સલ્જડ	જિલ્લો	વંશપરંપરા	પાંદડાં	ઉત્પન્ન
ગૂંથેલી	ઢેડવાડો	ધિક્કાર	કમિશનર	પુંકણી	મુળીઆં
નિચાણુ	ગોદડાં	વત્તો	મુકુંદ	અંગ્રેજી	અગત્ય
સમુદ્ર	દોરડાં	ડેખ્યુટી	ગોવિંદ	ઢાલ	ખ્યાલ
સરિતા	છુટ્ટી	સંમતિ	સરણાઈ	કંટાળતો	પિળાશ
વિચિત્ર	ઓફિસ	સાઠ	શાંતિલાલ	બેસ્વાદ	ડહોળી
મોહંમદ	મીણખત્તી	પરીક્ષા	દંફ	નિરોગી	નિતારી
અથડાય	ખૂટ	શ્રેષ્ઠ	હથિયાર	ધરાસણા	ગળણી

કિનારો	ઓવરસીયર	નિરાશ	વિસ્મય	પુષ્ટિકારક
દ્વીપકલ્પ	ખૂટતા	ખૂન	ગંધક	શુભારે
ટહેલ	સખ્તી	મઝાની	ચિનાઈ	ધુંટી
નિશાન	બૂશિર	મુદત	કિયા	સામુદ્રધુની
બફી	પૈડું	દુસ્ત	તિભેરર	દાકતર
કલેકટર	ઈન્સ્પેકટર	ચિકાર	ખ્યાલું	લિલાશ
ઝુંબર	ધાન્ય	હાંસોટી	દાઉદખાની	અડદ
વટાણા	થુલું	ચાળણી	ચાળણ	ફેલાં
પોટીસ	કુમસો	દોડયા	ચંટી	દાંડી
શોખી	ચિરાએલું	પ્રકાશ	જીવજંતુ	અવસ્થા
સૂંઢ	વૈતરી	ઈયળ	કીડિઆરા	પોપણ
કેશેટો	નિરાંત	ઘોળાયા	ઝિડતું	ધમારાખંધ
ખાઉધરાં	કમકમાટ	વલવલાટ	ગુચ્છો	ખિલાડી
ઠેકડા	ઓચિંતી	દુશ્મનો	ઝુમખો	રતુમડો
તૂલ	રાક્ષી	ગખડી	સરત	રહેઠાણ
તૈયાર	શ્રીધર	ટુકડી	કાખરચીખડું	કીકિઆરી
લોંકડી	ખંધાઈ	વાઢ	ધૂરકવા	મૂછ
ઘંટડી	મ્યાન	અગ્નિ	ધૂજતા	સિંહણ
ચોંટયું	ઠેલણ	ધુધવાટા	ગર્જના	હાડપિંજર
ટાંચું	કાંડું	હૃદય	પુષ્કો	સંરક્ષણ
માંસપેશી	સૂક્ષ્મદર્શક	રક્ષણ	ઓસીકું	ખોળીઉં

તૂટતું	કુકર	મશક	વારકુટ	ઝખ્ખા
ઢારઢાંકર	ઓરાદીએ	ઊઠવેડ	ટકાઉ	હૂંફ
દુઆ	પરસાળ	પાણિઆરું	ધુમાડીઉં	ઘડિઆળ
મિનિટ	સાઠ	અડ્ડાવીસ	એહસાન	વિનંતી

દીપ—શબ્દો આડો લીટીમાં ગોઠવ્યા છે.

કડાંની ફિત.

કડાં લોઢાના સળીઆનાં બનાવેલાં હોય છે, અને તેનો વ્યાસ એક અિલ્લસ જેટલો હોય છે; તેની જડાછતો પરિધ એ ઇંચનો હોય છે. તે રાતા, પીળા, વાદળી વગેરે તરેહ તરેહના પાકા રંગથી રંગેલા હોય છે.

સૂચના-૧) કડાંની દરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે કડાં હાથ સાથે લટકતા રખાવવા. ૨) છેલ્લી રમત બારે કડાં જમીનપર મુકાવી દેવડાવવાં મુકતાં અવાજ ન થાય તે બાજત સૂચના આપવી. ૩) કડાં મુકીમાં જેરથી દાખીને પકડવાં. અંગુડો ટેકણુમાં કડાં ઉપર રાખવો જેથી કડાં હાલશે નહિ અને પકડવા સુગમ પડશે.

રમત ૧ લી—તૈયાર-કડાં લેવાં તત્પર થવું.

ચાલો—એ કડાં એ હાથમાં લઇ હાથ પગની સાથે અડાડેલા રાખવાં.

૧) એઉ હાથ ઉંચા. ૨) એઉ હાથ નીચા.

રમત ૨ જી—૧) એઉ હાથ સામા લાંબા, ખભાની સીધી લીટીમાં. (મુઠ્ઠીઓ સામ સામી) ૨ એઉ હાથ પીઠ ગમ પાછળ ખેંચી કડાં છાતી આગળ રાખવા.

રમત ૩ છ—ખેડ કડાં એકડાં કરી વચ્ચેથી ખેડ હાથે સામ-સામા પકડવા. ૧) છુટણુમાંથી પગ વાળી પગના આંગળાપર વજન રાખી ખેસવું એડી ઉંચી રાખવી (હાથખે પગ વચ્ચે સીધા રાખવા) ૨) ઉભા થવું ને કડા માથા ઉપર ધરી રાખવા. (ઉભા થતી વખતે એડી જમીનપર ઠોકવી જોઈએ.)

રમત ૪ થી—કડાં છુટા કરી અકેક હાથમાં પકડવા. ૧) જમણો હાથ જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમાં લાંબાવવો. હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૫ મી—૧) જમણો હાથ સામે લાંબો કરવો. (ડાબો ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૬ ફી—૧ જમણો હાથ ઉંચો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૭ મી—૧) ખેડ હાથ ઉંચા (મૂઠીઓ સામસામે) ૨) ખેડ કડાં પગનાં આંગળાં આગળ (પગ છુટણુમાંથી સીધા રાખવા)

રમત ૮ મી—ખેડ હાથ ઉંચા (મૂઠીઓ સામસામે) ૧) જમણો હાથ મોં સમેથી ઉપલી તરફથી લઈ ફેરવીને ઉંચો રાખવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રાખવો) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૯ મી—૧) ખેડ હાથ સામા લાંબા (મૂઠીઓ સામસામે) ૨) ખેડ હાથ પાછળ લાંબા.

રમત ૧૦ મી—૧) ખેડ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મૂઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) ખેડ હાથના અંગુઠા ખભાને અડકાડવા.

જાહેર ખખર.

સાતમીના અર્થ કિંમત ૮ આના (જેની અંદર શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે, અને ૩૬ બંને રીતે શાસ્ત્રીય પદ્ધતિથી સંપૂર્ણ વ્યુત્પત્તિ; કવિતાનું વિવરણ-સ્કુટીકરણ; સમાસ પ્રકરણ; ખાર બેલ્સની ફિલ વગેરેનો વિસ્તારથી સમાવેશ કરેલો છે.)

છઠ્ઠીના અર્થ કિંમત ૭ આના—(જેની અંદર શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે, અને ૩૬ બંને રીતે; કવિતાનો અન્વય; સમજાવતી; વ્યુત્પત્તિ; પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર વગેરે.)

પાંચમીના અર્થ કિંમત ૬ આના—(જેની અંદર અર્થ કવિતાની સમજાવતી; વ્યુત્પત્તિ; પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર; અપૂર્ણિકા નિયમો; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો વગેરે)

ચોથીના અર્થ કિંમત ૬ આના—(જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજાવતી; તમામ પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો ફિલ; મુખ્ય ઇલાકાની જૂતળ; વગેરે.)

ખીજીના અર્થ કિંમત ૩ આના—(જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજાવતી; પાઠનો સાર; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ખીજા ધોરણમાં કિન્ડરગાર્ટન પદ્ધતિ મુજબ શીખવવાની જૂગોળ; ડમ્પેલ્સની ફિલ વગેરે.)

પહેલીના અર્થ કિંમત ૨ આના—(જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજાવતી; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ડમ્પેલ્સની ફિલ; પાઠના સવાલ તથા સાર વગેરે.)

બાળવર્ગની નોટ કિંમત ૧૫૦ આનો—(ખાસ બાળવર્ગના શિક્ષકો તેમજ વિદ્યાર્થીઓ માટે) (જેની અંદર મૂળાક્ષર શિક્ષણ; ત્રણ રીતે મૂળાક્ષર લખવાનો ક્રમ; કાના માત્રા વગરના બે અને ત્રણ અક્ષરના શબ્દો; કિન્ડરગાર્ટન પદ્ધતિ મુજબ બારાખડી શિક્ષણ; અંક; અર્થ; ગીત તથા કવિતાની સંમિશ્રિતી; આંકનો ઉપયોગ; સરવાળાના; કોડા; બાદબાકીના કોડા; દિલ ગીત સાથે, તેમજ સાદી; દડાની રમત; એકથી પાંચ સુધી ઉમેરવા તથા બાદ કરવા વિષે પાઠ વગેરે.)

અંક સૂચક મૂળાક્ષર કિતા કિંમત ૦૧ આનો.

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૧ જાના અર્થ ૦-૩-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૨ જાના અર્થ ૦-૪-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૩ જાના અર્થ ૦-૬-૦

બાળપોથી તથા પહેલી ચોપડીનો

“ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૧. બે આના.

બીજી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૨ બે આના.

ત્રીજી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૩ બે આના.

ચોથી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૪ અઢીઆના.

શાહપોર } મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કોના સોલએજન્ટ
સુરત. } હનનલાલ મોતીરામ શાહ.

મેસર્સ સી. ટી. શાહ એન્ડ કો. લ્હા.

— લોકપ્રિય થઈ પડેલી અર્થની નેટા —

બાળવર્ગની નેટા	૦-૧-૧	સાતમીના અર્થ	૦-૬-૦
પહેલીના અર્થ	૦-૨-૦	પદાર્થપાઠક	૦-૩-૦
બીજીના અર્થ	૦-૩-૦	પદાર્થપાઠક	૦-૪-૦
ત્રીજીના અર્થ	૦-૪-૦	મૂળાક્ષરોના	૦-૦-૨
ચોથીના અર્થ	૦-૫-૦	સુરત શાળાના નાણાં	૦-૫-૦
છઠ્ઠીના અર્થ	૦-૬-૦	ચોથાંશીના નકશો	૦-૧-૦
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક	૩	પાંચમીના અર્થ	૦-૩-૦
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક	૩	બીજીના અર્થ	૦-૪-૦
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક	૩	ત્રીજીના અર્થ	૦-૫-૦
અંકસૂચક મૂળાક્ષરોના કિના ૩ પાઠક			

“ડિક્ટેશન શિક્ષક”

ભાગ ૧-૨-૩ ફરેકના બે આવ્યા.

ભાગ ૪ ચાથી ચોપડીના અઢીઆના.

ચાથા ધોરણના “મુખગણિત શિક્ષક” ત્રણઆના.

બાળવર્ગથી પાંચમા ધોરણ સુધીના ફરેક ધોરણના છતા.

“મુખગણિત શિક્ષક” ત્રણ આ.

ગુજરાતની સામાન્ય બુદ્ધિની “પ્ર” નોતરમાળા બેઆના.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ, શબ્દપેન્-ગરત.

